

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi
(Ulusal Hakemli Dergi)
ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü
Ömer BÜYÜKBAŞ

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Remzi KILIÇ
Dr. Ahmet KAYASANDIK, Öğr. Gör. Mehmet BİLGEHAN

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Necmettin Erbakan Ü)
Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Erdoğan BOZ (Eskişehir Osmangazi Ü)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü)
Prof. Dr. Kemal GÖDE (S. Demirel Ü'nden Emekli)
Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Ü'nden Emekli)
Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Ü'nden Emekli)
Prof. Dr. Mustafa SEVER (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Erciyes Ü'nden Emekli)
Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)
Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Erciyes Üniversitesi)
Dr. Ahmet KAYASANDIK (Abdullah Gül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Mehmet BİLGEHAN (Erciyes Üniversitesi)
Mehmet ÇAYIRDAĞ (Erciyes Ü'nden Emekli)
Yaşar ELDEN (Erciyes Üniversitesi)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ
Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı
Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8
38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com
E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com
erciyesdergisi@mynet.com

İÇİNDEKİLER

SAYFA

Âteşoğlu'nun Erciyes Dağı ile Söyleşi-II	
Âlim GERÇEL.....	1
<i>Ezân Çiçeği (Şiir)</i>	
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN.....	8
<i>İmrenme Emi (Şiir)</i>	
Hilmi (Hikmet TÜRK).....	8
<i>Barak Ağıtlarında Kadın</i>	
Yrd. Doç. Dr. Fahri DAĞI.....	9
<i>Eylül Hüznü (Şiir)</i>	
Muhsin İlyas SUBAŞI.....	14
<i>"Birnâme"de Tevhid (Birleme) İnanç-İ</i>	
Mehmet BİLGEHAN.....	15
<i>Ne Ahir Ne Evvelim (Şiir)</i>	
Emel DEMİREZEN.....	24
<i>Türk (Şiir)</i>	
Deli Ozan (Emin DAĞISTANLI).....	24
<i>Ayşe (Peygamber Gülü) (Şiir)</i>	
Ali ALPARSLAN.....	24
<i>Miralı ve Sultansöyün Destanı-I</i>	
Dr. Ahmet KAYASANDIK	25

Fiyat Tarifesi (KDV dâhil)

Sayı: 10 TL
Yıllık abone bedeli: 90 TL
Resmî abone bedeli (Taahhütlü): 120 TL
Yurt dışı abone bedeli: 40 Euro – 50 Dolar
Dergimiz öğretmen ve öğrencilere %10 indirimlidir.
Reklam bedeli: Reklam sahibinin lütfuna tâbidir.
Havaleleriniz için posta çeki hesabı: Âlim Gerçel, 116866
Vakıfbank Kocasinan Şb. IBAN: TR590001500158007286226630

Baskı

Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic.
Oymaağaç Mah. 5067. Sok. Nu.: 4-C Mobilyakent Kocasinan/KAYSERİ
Telefon: 0352 320 48 61, Belgeç: 320 48 54
www.gecityayinevi.com E-posta: gecitmatbaacilik@hotmail.com

Hüseyin Baykara'nın mektep arkadaşı ve yakın dostu, Çağatay edebiyatının meşhur şairi Ali Şir Nevayî'nin Türk dünyasında ayrıcalıklı bir yeri vardır. "Ali Şir Nevayî'nin bütün hayatı ve başından geçen olaylar halk arasında geniş yankı bulmuş ve folklorlaşarak halk muhayyilesi ile zenginleşip bir bakıma sözlü kültürde bir Nevayî külliyyatı oluşturmuştur" (Türkmen, 2002:26) . Türkmenler arasında da Ali Şir Nevayî ile Hüseyin Baykara hakkında birçok hikâye anlatılmıştır. Bunlardan biri *Mıralı (Novayi)* adıyla Berdi Kerbabayev imzasıyla 1948'de yayınlananmıştır. Eserin söz başında "yazar, Nevâyî'nin Türkmenler arasında 'Mıralı' adıyla anıldığını, Hüseyin Baykara'ya da 'Sultansöyün' dendiğini belirtmektedir" (Biray, 1998: 57). Bu eser Nergis Biray tarafından Türkiye Türkçesine aktarılarak "Türkmenler Arasında Ali Şir Nevayî Hakkında Anlatılan Halk Destanları" başlığıyla Millî Folklor dergisinin 39. ve 40. sayılarında (1998) iki parça hâlinde yayımlanmıştır.

Aşağıda Kiril harfli özgün baskısından Latin harflerine ve Türkiye Türkçesine aktarılarak verilen metin Kâbe Borcakova tarafından derlenmiş ve baskıya hazırlanmıştır. Eserin "Söz Başı"nı yazan Profesör Nazar Gullayev, bu destanın diğer adının "Gülfam" olduğunu belirttiikten sonra derleme sürecini şöyle özetler: "Türkmen destanlarının canlı bir hazinesi sayılan Kurt Yakup, bu destanı kendi halifesi Rozi'dan öğrenmiştir. Kerim adlı babasından 11 yaşındayken öğrenen Yakup'un karısı Aksultan ise destanı tamamlanmıştır. K. Borcakova bu destanı ilk kez Kurt Yakup'tan dinleyip yazıya geçirmiştir. Ancak Kurt Yakup, destanı mufassal anlat(a)madığı için Borcakova, Kurt Yakup'un talebesi Hazret Çarı'dan da dinlemiştir. Aşağıdaki metin, Hazret Çarı'dan alınan materyale göre hazırlanmıştır" (Borcakova, 1998: 3-6).

Biray'ın aktardığı metinle aşağıdaki metin arasında benzerlikler görülmekle beraber farklılıklar ve manzum parçalar daha çoktur.

Kiril harfli destanın, Latin harflerine aktarılan özgün şekli sağ sütunda verilmiştir. Türkmen Türkçesiyle yazılan metin, Türkiye Türkçesine aktarılırken daha kolay anlaşılabilir diye bazı kelimelerde ve çekimlerde birtakım tasarruflarda bulunmuş ancak mümkün oldukça metnin özgün üslubu korunmaya çalışılmıştır.

MIRALI VE SULTANSÖYÜN

Afganistan'ın başkenti 15. asırda Hırat'tı. Onun padişahına Baykara derlermiş.

Baykara'nın babasına Toğrulbey, Toğrulbey'in babasına Uğurbent, Uğurbent'in babasına Abdibatman derlermiş. Onlar Abdibatman'dan nesilden nesle padişah olup gelmişler.

Baykara bir gece düş görüyor. Düşünde ona:

- Ey, Baykara! Sen kendinden oğul gibi oğul kalsın diyorsan, on yıl içerisinde kadir gecesi kuyruklu yıldız doğar, o yıldız yemek pişme vakti durur ve batar. O yıldız batmadan kadınına yönelirsen, senden akıllı ve güzel konuşan çocuk dünyaya gelir. O oğlun ayrıca padişah olur. Yoksa, diğer doğan çocuklarından netice yok, sözleri ayan olur.

Padişah yiyeceğini içeceğini vererek, aylığını günlüğünü belirleyerek kuyruklu yıldızın doğacağı tarafa bekçi koyar. Bekçi gün batınca varıp minare-

MIRALI HEM SOLTANSÖYÜN

Ovganistanın paytağı 15-nci asırda Hırat bolan. Onun patışasına Baykara diyer ekenler.

Baykaranın kakasına Toğrulbeğ, Toğrulbeğın kakasına Uğurbent, Uğurbentın kakasına Abdibatman diyer ekenler. Olar Abdibatmandan nesilme-nesil patışa bolup gaydan.

Baykara bir gice düş görür. Düşünde ona:

- Ey, Baykara! Sen özünden oğul şekilli oğul galsın diyseñ, on yılın devamında gadır gicesi guyruklu yıldız doğar, ol yıldız nahar bişer salım saklanır-da batar. Şol yıldız batmanka, ayalıña mähir bildirseñ, senden akıldar hem dilevar perzent dünyä iner. Şol perzendiñ hem patışa bolar. Yoğsam, beyleki doğlan perzentlerinden netice yok - diyen sözler ayan bolyar.

Patışa iycek-içceğini berip, aylık-günlüğünü belläp, guyruklu yıldızın doğcak tarapına garavul goyyar. Garavul gün yaşanda barıp minara münyär,

ye çıkar, gün doğduğunda geri döner. Böylece altı yıl bekçilik yapar, yedinci yıl kadir gecesini kuyruklu yıldız güneydoğudan parlayarak doğar. Bekçi gece yarısında yıldızı görüp, köşke doğru koşar.

Sahrada bir koyun çobanı evine çok yakın yerde koyunlarını yatırmıştı. Bekçi tesadüfen o koyun sürüsünün üstüne geliyor. Koyunlar ürküp ikiye bölünüyor. Çoban eline eğri değneğini alarak:

- Dur! Nereye gidiyorsun gece yarısında bu koyunların ortasında ne yapıyorsun? diyerek biraz öncekinin yakasından tutar.

- Dur, ho-ov, beni bırak, tan ağarıyor! Ben tez yetişmeliyim.

- Yok, kaçamazsın. Nereden gelip, nereye gidersin? Niçin gittiğini söylemezsen, bırakmam.

- Dur, söyleyeyim. İşte, kuyruklu yıldız doğdu.

- Doğduysa ne oldu?!

- Onun sırrını söyleyemem.

- Söylemezsen, gidemezsin, söyle dedim, söyle! diyerek, değnekle bir iki kez keyifle bekletiyor.

- O yıldız batmadan, karına yakınlaşsan, o da hamile olsa, güzel konuşan alim çocuk, dünyaya gelirmiş. O ayrıca padişah olurmuş.

- O zaman önceden böyle desene, diyerek çoban, bekçiyi bırakıyor, değneğini atıp evine doğru yumularak gidiyor. Vakti gelince, koyun çobanından Miralî doğuyor.

Bekçi koşarak büyük kapının önüne varıyor, görüyor ki, kapı kapalı.

- Aç ho-ov kapıyı, diyerek, [kapıyı] tekmeleyerek bağıyor. Kapı muhafızı:

- Haydi [oradan], belki de sen padişahı öldürmeye geldin, gece yarısı kapı açılmaz. Niçin, nereden geliyorsun?

- Ben padişahın kendi koyduğu adamıyım. Aç! Ben tan atmadan padişahın yanına varmalıyım. Çabuk aç!

- Niçin geldiğini söylemezsen kapı açılmaz.

Bekçi, kapı muhafızına durumu anlatıyor fakat o da kapıyı şakırdatarak açarak evine doğru koşuyor. Kapı muhafızının karısının da ayı günü dolunca Etlet dünyaya geliyor.

Bekçi üçüncü sırada padişahın yanına varıyor.

gün doğanda-da gaydyar. Şeylip, altı yıl gullukda duruyar, yedinci yıl gadır gicesi guyruklu yıldız ilerden yalpıldap doğuyar. Garavul gicaniñ yarımında yıldızı görüp, köşge tarap yazzını beryar.

Sährada bir goyun çoban öyüne yakınrak yerde goyun yatıran eken. Garavul tötänden şol goyun sürüsiniñ üstünden gelyar. Goyunlar ürküp ikä bölünüyar. Çoban eline eğri tayağını alıp:

- Dur! Nirä baryarsın gicaniñ yarımında bu goyunlarıñ ortasında näme işläp yörsün?! - diyip, yañkınıñ yakasından tutyar.

- Dur, ho-ov, meni sıpdır, dañ atıp baryar! Men tiz yetmeli.

- Yok, sıpmarsın. Nireden gelip, nirä baryarsın? Näme üçin baryanıñı aytmasañ, sıpdırman.

- Dur, aydayın. Hanha, guyruklu yıldız doğdı.

- Doğanda näme?!

- Onuñ sırrını aytmalı däl.

- Aytmasañ, sıpmarsın, ayt diydiğim, ayt! - diyip, tayak bilen birki gezek mazalı donduryar.

- Şol yıldız batmanka, ayalıña ısnişsañ, ol hem hamıla bolsa, dilevar, alım perzent dünyä inyärmış. Ol hem patışa bolyarmış.

- Onda ertirden şey diy-dä - diyip, çoban garavulı goyberyar-de, tayağını taşlap, öyüne bakan yumlugayyar. Vagtı yetip, goyun çopandan Miralî döreyar.

Garavul ılgap dervezaniñ ağzına baryar, Görse, derveze yapık.

- Aç ho-ov dervezani - diyip, depip gıgıryar. Dervezeban:

- Yeri, belki, sen patışanı öldürmäge gelensin, yarığice derveze açılmaz. Näme üçin, nireden gelyarsın?

- Men patışanıñ öz goyan adamı. Aç! Men dañ atmanka patışanıñ yanına yetmeli. Aç tizräk!

- Näme üçin baryanıñı aytmasañ, derveze açılmaz.

Garavul dervezebanı yağdayı düşündiryar velin, ol hem dervezani şakırdadıp açıp, öyüne tarap ılgayyar. Dervezebanıñ ayalınıñ hem ayı-günü dolup, Etlet dünyä inyär.

Garavul üçüncü nobatda patışanıñ yanına bar-

Baykara ile bekçinin arasında şöyle soru cevap oluyor:

- Gördün mü?
- Gördüm.
- Hiç kimseye söylemedin değil mi?!
- Söyledim.
- Çok merak ettim! Kime söyledin?
- Aman, bir çobanla kapı muhafızına söyledim.

Söylenerek padişah da gözde karısının yanına koşuyor. Baykara'nın oğlu oluyor. Oğluna Sultan Hüseyin (Sultansöyün) adını koyuyor.

Dördüncü olarak yıldız görenin kendi kalıyor. Eziyetini çekip yıldız gören benim. Benden de kalsın alim çocuk diyerek, bu da tan atmadan evlerine yetişiyor. Bekçinin karısı da hamile kalıyor. Dokuz ay, dokuz gün tamamlanınca, ondan da diğerleri ile aynı gün içinde kız çocuk dünyaya geliyor. Ona Gül-Gülfam adını koyuyor.

Yine bir gün padişahın düşünde ona:

- Ey, Baykara! Sen yalnız kendinden alim çocuk sahibi olacaktın ama halkın arasında seninkiden başka üç tane daha doğdu. Eğer oğlun o üçünü köşke kendi yanına çekemezse, gelecekte o şahlık süremez. Onlar halk arasında kalırlarsa senin oğlunu tahtından indirirler, şeklinde sözler ayan olur.

Padişah sabah kalkarak derin düşünceye dalar. Oğlum büyümemişken, bu şeyleri düşünmemişken, kendim âlemden göçsem, bunlar onu tahtından indirirler, diyerek düşünüyü kitaba yazar. O yazı şöyledir:

Ey, oğlum! Halkın arasında üç tane akıllı vardır. Bunları kendi yanına - köşke çek. Eğer onları bulup, köşke çekmezsen, seni tahttan indirirler. Bu işi yaşlı vezirlerden gizli yap. Onlar yaşlı kurnazlardır, sana rahat vermezler. Aman, onu et, bunu et! diyerek onca nasihatları o kitaba yazar.

Sultansöyün on iki yaşına değer. Baykara da bir gün hastalanır, başı yastığa değer. Ölmeden önce yanında oğluna bir anahtar veriyor da ona şöyle diyor:

- Ey, oğlum, filan oda kütüphanedir! Onu açıp, içindeki kitapları okuyasın! Benim gösterdiğim gibi bu işi yap! diyerek vasiyet edip, vefat ediyor. Sultansöyün babasını defnediyor. Şahlık Sultansö-

yar. Baykara bilen garavulın arasında şöyle soragocap bolyar:

- Gördünmi?
- Gördüm.
- Hiç kime aydayan dâlsin-le?!
- Aytdım.
- Gara bir merk etdim! Kime aytdın?
- Ay, bir çoban bilen dervezebana-ha aytdım.

Kâyincirâp, patışa hem in ey göryân ayalının yanına ilgayar. Baykaranın oğlı bolyar. Oğluna Soltan Hüseyin (Soltansöyün) diyip at goyyar.

Dördüncü bolup yıldız görenin özi galyar. Azabını çekip yıldız gören-â men. Mendenem galsın dana perzent - diyip, bu-da dañ atmanka öylerine yetişyâr. Garavulın ayalı hem hamiladar bolyar. Dokuz ay, dokuz gün tamam bolup, ondan hem beylekiler bilen bir günün içinde gız perzent dünyâ inyâr. Oña Gül-Gülpam diyip at goyyar.

Yene bir gün patışanın düşünde oña:

- Ey, Baykara! Sen diñe özüñden dana perzent galdırcakdın veli, emma halkın arasında seniñkiden başga yene üçüsi döredi. Eğer oğluñ şol üçüsini köşge - öz yanına çekmese, gelcekte ol şalık sürüp bilmez. Olar il arasında galsalar, seniñ oğluñı tagtından ağdararlar - diyen sözler ayan bolyar.

Patışa ertir turup, ağır oya batyar. Oğlum kemala gelmänkâ, bu zatlara düşünmänkâ, özüm âlemden ötsem, bular onı tagtından ağdarlar - diyip, düşünü kitaba yazyar. Ol yazğı şöyle:

Ey, oğlum! Halkın arasında üç sanı akıldar bardır. Buları öz yanına - köşge çekgin. Eğer oları tapıp, köşge çekmeseñ, seni tagtdan ağdarlar. Bu işi garrı vezirlerden gizlin alıp bargın. Olar bir garrı mekirdirler, saña hâzil bermezler. Ay, onı etgin, munı etgin! - diyip, ençe nesihatları şol kitaba yazyar.

Soltansöyün on iki yaşına yetyâr. Baykara hem bir gün keselleyâr, başı yassığa yetyâr. Ölmeziniñ ön yanında oğluna bir açar tabşırır-da, oña şöyle diyyâr:

- Ey, oğlum, pılan cay kitaphanadır! Şonı açıp, içindâki kitapları okagın! Meniñ görkezmâm boyunça iş alıp bargın! - diyip, ves'yet edip, vepat bolyar. Soltansöyün kakasını caylayar. Şalık Solt-

yüne kalıyor. Söylenen odayı açarak görüyor. Toplanıp duran kitapları okumaya başlıyor. Onların arasından babasının yazısını buluyor.

O kendi vezir-vekillerinin, atlılarını yanına alıp, halk arasına akıllıları aramaya çıkıyor, soru sorarak yola çıkıyor.

Gidip varıyor ki ana yolun üstünde biri hem meydan ederek hem ekmek yiyerek hem de gömleğinin bitini öldürerek oturuyor. Padişah ona:

- Böyle oturman ne? Ana yolun üstünde görene göz olup, yok ol, yoldan bir ayrıl!, diyor.

O oturan ona:

- Görmüyor musun? Yeniyi koyup eskiyi çıkarıyorum, arasında da düşman avlıyorum, üç işi birden bitiriyorum. Senin gibi herkese bir ağız vurup, atın üstünde ağzıma sinek kondurarak dönüp durmuyorum, diyor.

Padişah her yerde akıllı ve güzel konuşan olsa olsa o budur diyerek fikrediyor ondan sonra:

- Sana kim diyorlar?, diye soruyor.

- Bana Etlet derler. Bir vakit babam padişahın kapı muhafızı olmuştur.

Onu konuşurmadan alıp gidiyorlar. Köşke getirip, her türlü denemeler yapıyorlar. Akıllılığına kanaat getirip padişah, Etlet'i kendi yanına vezir ediyor.

Sultansöyün, Etlet'i yanına alıp, diğer akıllıları aramaya çıkıyor. O, Afganistan'da, Merv etraflarında ve kendi gücünün yettiği diğer yerlerinde halk arasında dolanıyor. Ama diğer akıllılar bulunmuyor. Bunlar çölde dolaşmayı, akıllıyı çöldeki çobanların arasında aramayı makul buluyorlar. Sultansöyün, Etlet ile atın başını çöle doğru çeviriyor. Yakındaki koyun güden çobanı gözden geçiriyorlar. Sultansöyün bir hayli yerden ona bağırıyor:

- Ey çoban, selamün aleyküm!

- Ve aleyküm es-selam!

- Çoban, dokuzun üçe yetiyor mu?

- Baştan başa. Hoş! diyerek, değneğini bulayarak koyununu sürüp gidiveriyor.

Sultansöyün yanındakine:

- Anladın mı?, diyor. Yanındaki ona:

- Anlamadım, diyor. Sultan:

tansöyüne galyar. Aydılan çayı açıp görür. Üşüşüp yatan kitapları okap başlar. Şoların arasından kakasının yazgısını tapyar.

Ol öz vezir-vekillerinin, atlılarını yanına alıp, il arasına akıllıların gözleğine çıkar, sorag salıp uğrayar.

Gidip baryarka, ulı yolu üstünde biri hem meydan edip, hem nan iyip, hemem köyneğinin bitini öldürüp otur. Patışa oña:

- Bolup oturuşın nähili? Ulı yolu üstünde görene göz bolup, yok bol, yoldan bir ayrıl! - diyyär.

Ol oturan oña:

- Göreñokmı? Tazäni salyan, könäni çıkaryan, arasında-da duşman avlayan, üç işi birden bitiryän. Sen yalı her kime bir ağız urup, atın üstünde ağzıma sinek gundurıp, aylanıp yöremok - diyyär.

Patışa her yerde akıldar hem dilevar bolsa, meğrem ol şudur diyip, pikir edyär-de, ondan:

- Saña kim diyyärler? - diyip sorayar.

- Maña Etlet diyerler. Bir vagt kakam patışanın dervezebanı bolupdır.

Onı gepletmän alıp gidyärler. Köşge getirip, her hili sınağlar edyärler. Akıllılarına göz yetirip patışa Etledi öz yanına vezir edip belleyär.

Soltansöyün Etledi yanına alıp, beyleki akıllıların gözleğine çıkar. Ol Ovganıstanda, Marı etraplarında hem öz erkiniñ yetyän beyleki yerlerinde il arasına aylanar. Emma beyleki akıldarlar tapılmayar. Bular çöle aylanmağı, akıldarı çöldäki çopanların arasından gözlemeğı makul bilyärler. Soltansöyün Etlet bilen at başını çöle tarap övürär. Eteğräkde goyun bakıp yören çopanı sınlayarlar. Soltansöyün esli yerden oña gıgıyar:

- A-hov, çoban, salavmaleykim!

- Valeykim essalam!

- Çoban, dokuzın üçe yetyärmi?

- Serbeserdir. Hoş! - diyip, tayağını bulap, goyunu sürüp gidiberyär.

Soltansöyün yanındakine:

- Düşündinmi? - diyyär. Yanındakı ona:

- Düşünmedim - diyyär. Soltan:

- Anlamadıysan, koyunları dokuz ay bakıp, üç ay kışta ölümsüz yitimsiz, sağ salim çıkarabiliyor musun?, diye sordum. “Alacak verecek olmadan getiriyorum” diyerek yüzünün yolunca cevap verdi, diyor da onu tekrar bir kez daha sınamak için atını onun yanına sürüyor. Sultan, atından inerek onu yanına çağırıyor. Yanına geldikten sonra kamçısının sapıyla çobanın başına tık tık vuruyor. O ise kol gibi dilini çıkarıyor. Sultansöyün yine yanındakine:

- Bunu anlıyor musun?, diyor. O:

- Ben de anlamadım, padişahım, diye cevap veriyor.

- Anlamadıysan, ben ona: “Başa bela neden gelir?” diye sordum. O:

“İki parmak dilden gelir”, diye, kol gibi dilini çıkarıp sözsüz cevap verdi.

Sonra Sultansöyün çobana:

- Sana kim derler?, diye soruyor. Çoban ona:

- Bana Mıralı (Nevayı) derler. Babam bir vakit koyun çobanıydı. “Ata kazancı, oğula helal” diyenlerin söylediğini yaparak bu çölde koyun bakıyorum, diye cevap veriyor.

Mıralı'nın cevapları Sultansöyün'e yaradıktan sonra, o sualine devam ediyor:

- Sizin eviniz nerede?, diye soruyor.

- İşte şu batı tarafındaki kırk süngülü koni şekilli ev bizimkidir.

- Evinize varsam, misafir alır mısınız?

Mıralı, Sultansöyün'e bakıp:

- Vay, şehzadem, bağışlayın! Görüyorum ama sizin kendi halkınızın geleneğinden haberiniz yok gibi mi?! Türkmen halkı misafiri atasından büyük sayar.

- O zaman evinize varsam, önüme çıkarlar mı?

- Mutlaka. kuyruğu kesik ala köpeğimiz vardır. O çok saygılıdır. Sizi değnek vakti meydandan karşılar.

- Bana hayvan keserek beni ağırlar mısınız?

- Bulursak birini, bulamazsak ikisini keseriz.

Sultansöyün, Mıralı'nın sözünü anlamayarak ona sual eder:

- O dediğin ne oldu?

- Düşünmesen, koyunları dokuz ay bakıp, üç ay gışdan ölüm-yitimsiz, aman-sağ çıkarıp biliyärmiñ?- diyip soradım. “Hutma-hutrak getiryän” diyip, yüzünün, uğruna cogap berdi - diyyär-de, onu yine bir gezek sınıp görmekçi bolup, atını onun yanına süryär. Soltan atından düşüp, onu golayına çağırar. Yanına gelensoñ, gamçısının sapı bilen çobanın kellesine türk-türk uryar. Ol bolsa gez boyılı dilini çıkaryar. Soltansöyün yine yanındakine:

- Muña düşünyärmiñ? - diyyär. Ol:

- Men-ä düşünmedim, patışahım - diyip cogap beryär.

- Düşünmeseñ, men ondan: “Başa bela nämeden geler?” - diyip soradım. Ol:

“İki barmak dilden geler” - diyip, gez boyı dilini çıkarıp, sözsüz cogap berdi.

Soñra Soltansöyün çopandan:

- Saña kim diyerler? - diyip sorayar. Çoban oña:

- Maña Mıralı (Novayı) diyerler. Kakam bir vagt goyun çoban bolupdır. “Ata kesbi, oğla halal” diyenlerini edip, şu çölde goyun bakıp yörün - diyip cogap beryär.

Mıralının cogapları Soltansöyüne yaransoñ, ol sovalını devam edipdir:

- Siziñ öyüñiz nerede? - diyip sorayar.

- Ho-ol günbatar çetki kırk nayzalı zürrücek öy biziñkidir.

- Öyüñize barsam, mihman alarmısıñız?

Mıralı Soltansöyüne garap:

- Vey, şazada, bağışlañ! Göryän velin, siziñ öz halkıñızın däbinden habarıñız yok yalı-la?! Türkmen halkı mihmanı atasından ulı hasap edyändir.

- Onda öyüñize barsam, önümden çıkarlarmı?

- Hökman. Guyruğı küle ala köpeğimiz bardır. Ol örän gadırlıdır. Sizi tayak salım meydandan garşılar.

- Maña sövüş edermisiñiz?

- Tapsak birini ederis, tapmasak - ikisini.

Soltansöyün Mıralının sözüne düşünmändirde, oña soval beripdir:

- Ol näme diydiğın boldı?

- Yakın kardeşimden bulursak, bir oğlak ya da bir toklu alırız, eğer bulamazsak, gebe keçimiz vardır, onu keseriz dediğim, hürmetli şehzade.

Mıralı'nın söz söyleyişi, nüktedanlığı Sultansöyün'ün hoşuna gitmiştir. O:

- Sen sabahleyin şahın köşküne varasın, deyip köşküne dönüyor.

Mıralı da:

- Olur, diyerek vedalaşıp kalıyor.

Ertesi gün Mıralı koyununu teslim edip ayağı makam ayakkabılı, eğri değneği elinde, keçesini omuzuna atıp, varıyor şah köşküne.

O:

- Es-selamün aleyküm, padişahım! diyerek Sultansöyün'ün önünde elini kavuşturup duruyor.

- Ve aleyküm es-selam!, Mıralı! Ey Mıralı:

Müttakiler sohbetinden

Gönüller ferah demiştir

diyerek şah kendi vezir-vekillerinin gönülleri- nin kaldığını bildiriyor. Mıralı ona:

İyilerin sohbetinde

Eşik de saygın bir yerdir

diye cevap verdikten sonra muhkem ayakka- bısını çıkarmadan eşiğin ağzında oturuyor. Sultansöyün'ün ona gönlü razı olmayarak:

- Ey Mıralı, senin yerin orası değildir, benim yanıma geç!, diyor da önceki müttakiler sayılan yaşlı vezirlerinin üstünü çiğneterek onu kendi yanına çağırıyor. Sonra ondan:

- Mıralı, bu Antguyun çok yaşlanmıştır. Bunu çıkarsak, yerine kimi koyarız?! diye soruyor.

- Onun yerine filanı koy.

- Gökçeşibirğan'ın da tarzı yok. Bunu da çıkar- malı. Onun yerine kimi koyarız?

- Onun yerine de filanı koy.

Sultan ne danışsa, akıllı ona hemen cevap ve- riyor. Yaşlı vezirlerin ise buna gözleri yuvasından çıkacak gibi oluyor. Onlar: "Çölde aylak aylak ge- zen çobanı getirip, köşkte ettiğine bak! Bizden aklı çokmuş. Sultan delirmiştir, kendini kaybetmiştir" diyerek birbirleriyle fısıldaşıyorlar.

Padişah, Mıralı'dan tekrar onu, bunu soruyor da:

- Golay-goltumdan tapsak, bir çebiş ya-da bir toklu alarız, eğer tapmasak, boğazca geçimiz bardır, sonı soyarız diydiğim, hormatlı şazada.

Mıralının söz uruşı, dilevarlığı Soltansöyüne diyseñ yarapdır. Ol:

- Sen ertir şanıñ köşgüne bararsıñ- diyyär-de, köşgüne gaydyar.

Mıralı hem:

- Bolyar - diyip, hoşlaşyp galyar.

Ertesi gün Mıralı goynunu tabşırıp, ayağı ço- kaylı, eğri tayağı elinde, oyluğunu egnine atıp, bar- yar bärden şa köşgüne.

Ol:

- Essalavmaleykim, paüşahım! - diyip, Soltansöyüniñ gaşında gol govşurıp duryar.

- Valeykim essalam, Mıralı! Ey, Mıralı:

Mutdağlar söhbetinden

Könüller en diyipdir

- diyip, şa öz vezir-vekillerinden näğileliğini bildiryär. Mıralı oña:

Yağşılardıñ söhbetinde

İşiğem bir düypdür

- diyip cogap berägedän, çokayını çıkarman, işiğniñ ağzında oturiberyär. Soltansöyüniñ oña göv- ni yetip:

- Ey, Mıralı, seniñ yerin o tayı dälidir, meniñ yanıma geçgil! - diyyär-de, yañkı mutdağlar hasap edilyän garrı vezirleriniñ üstünü basğıladıp, onı öz yanına çağırar. Soñra ondan:

- Mıralı, bu Antguyun hanı garrapdır. Onı ayırsak, yerine kimi goyarıs?! - diyip sorayar.

- Onun yerine pılanını goy.

- Gökçeşibirğanıñam-a hanınıñ uğrı yok. Munı hem ayırmalı. Onun yerine kimi goyarıs?

- Onun yerine hem pılanını goy.

Soltan näme maslahat sorasa, akıldar oña nağt cogap berip otır. Garrı vezirleriñ bolsa muña gözle- ri hanasından çıkaycak bolyar. Olar: "Çölde entöp yören çobanı getirip, köşkte edip oturuşına seret! Bizden akılı känmiş. Soltan däliräpdir, añkası aşıp- dır" diyişip, bir-birlerine çavuş çakışyarlar.

Paüşa Mıralıdan yene onı-munı sorayar-da:

- Var, şimdi koyununa bakıver, gerek olursa, tekrar çağırırım! diyor.

Mıralı eşikten çıktığı anda önceki müttakiler galeyana gelerek sultana:

- Padişahım! Senin akılın şaşmıştır, sen bir hastalığa tutulmuşsun, delirmişsin, diyorlar.

- Ya, niçin?!

- O çölde gezip duran bitli çobanın köşkte ne gereği var?! Şimdi akıldarın, öğüt verenin, danışmanın şu çoban mı oldu?!

- Onun akli sizinkinden çok.

- Akli çok olsa, çölde koyun bakar mıydı?

- O zaman onunla aklınızı deneyip göreyim!

- Gelin, beriye!

- Size bir sual. Gerçekle yalanın arası kaç günlük yoldur? Bunu bilin!

- Hı-ım, ooo! Padişahım, bize vakit, fırsat ver. Bu sual kolay değil.

- Varın, size dört gün izin. Dört günde bilin!

Onlar dört gün boyunca mücadele ettiler. Biri iki günlük, diğeri dört günlük, üçüncüsü yirmi günlük, öbürü kırk günlük, diye iddia ederek şahın karşısına geldiklerinde kendilerinin cevaplarını söylediler. Sultansöyün onlara:

- Birinizinki de doğru değil. O gönlünüzün almadığı çobanı çağıracağım, bu suali soracağım. Bilirse tamam, bildi, bilmezse hemen darağacına asacağım, dedi. Onlar:

- Olur, diye kabul ettiler.

- Çağırın!

Mıralı'ya ikinci kez haber gönderiliyor. Mıralı yine değneğini alıp geliyor. O, Sultanın karşısında durarak ellerini kavuşturup selam veriyor da yine makam ayakkabısıyla oturuyor. Sultan ona:

- Ey, Mıralı, sana bir sual soracağım. Bu suali-me cevap veremezsen, başın ölümlü malın talanlı, diyor.

Mıralı da ona:

- Tamam, Padişahım, ben buna razıyım, diyor.

- O zaman gerçek ile yalanın arası kaç günlük yoldur? Bunu bil!, diyor.

- Dört parmağın arkasıdır Padişahım!, diyerek

- Bar, indi goynunu bakıber, gerek bolsa, yine çağırarın! diyyâr.

Mıralı işikden çıkan badına yañkı mutdağalar gala gelip, soltana:

- Patışahım! Seniñ akılın çaşıpdır, sen bir zat tapınıpsıñ, däliräpsin - diyyârlar.

- Hä, näme?!

- O çölde gezip yören bitli çobanın köşkte nä köri bar?! İndi akıldarın, geñeşdarın, maslahatçın şol çoban boldumı?!

- Onuñ sizden akılı kân.

- Akılı kân bolsa, çölde goyun bakarmıdı?

- Onda şonuñ bilen akılınıñı deñäp göräyin!

- Geliñ, bäräk!

- Size bir soval. Çın bilen yalanın arası näçe günlük yol? Şonuñ bilin!

- Hı-ım, bo-ho! Patışahım, bize vagt, pursat bergil. Bu soval añsat däl.

- Bar, size dört gün rugsat. Dört günde bilin!

Yankılar dört günläp cedelleşdiler. Biri iki günlük, yine biri dört günlük, üçüncüsü yiğrimi günlük, beylekisi kırk günlük - diyip, cedelleşip şanın gaşına geläge-de özlerinin cogaplarını aytdılar. Soltansöyün olara:

- Birinizinkem doğru däl. Şol gövnünüz yetmeyän çobanı çağırçak, şu sovalı bercek. Bilsehä bileni, bilmeşe zamanını bermän dardan ascak - diydi. Olar:

- Bolyar - diyip razılaşdılar.

- Çağırın!

Mırala ikinci meretebe habar iberilyâr. Mıralı yine tayağını süyräp gelyâr. Ol Soltanın gaşında durup, gol govşurıp salam beryâr-de, yine çokaylı oturiberyâr. Soltan oña:

- Ey, Mıralı, sana bir soval bercek. Şol sovalıma cogap berip bilmeşeñ, başın ölümlü, malın talanlı - diyyâr.

Mıralı-da oña:

- Lepbey, patışahım, men ona razı - diyyâr.

- Onda çın bilen yalanın arası näçe günlük yol. Şonuñ bil! - diyyâr.

- Dört barmağın añırsıdır patışahım! - diyip,

baş parmağını yatırıp, dört parmağını gösteriyor da tazim ederek müttakilerin üstünden daha yüksek dereceli olduğunu gösteriyor. Dört gün diyenle kırk gün diyen “benimki doğru, benimki doğru, demedim mi, demedim mi” diye hemen ortaya atılıyorlar.

Mıralı onlara:

- Durun! Birinizinki de doğru değil. Gözüyle göreninki gerçek, kulağıyla işiteninki ise yalandır. İnanmazsanız, gözünüzle kulağınızın arasını ölçerek görün!, diyor.

Deneyerek görmek için vuruyorlar şaplağı. Böyle yaparak duluklarını kırmızı pancar gibi ediyorlar.

Mıralı yine:

- Gözünle görmezsen, kulağınla işittiğine inanmak olmaz. “Söyledi ki söylemiş” “dedi ki demiş” ile gönlünü şişiriyor, diyor. Padişahın diğer vezirleri de doğruca Mıralı’nın akli bizimkinden çokmuş diye, burada Mıralı’ya tazim ediyorlar. Sultansöyün gözdağı vererek Mıralı’yı kendine baş vezir atıyor.

Şimdi üçüncü akıllıyı nasıl bulmalı? O, kız olmalı. Sultansöyün, Etlet, Mıralı üçü bu akıllı kızı nasıl bulacakları hakkında görüşüyorlar.

Mıralı:

- Üçüncü akıllıyı bulmak kolay, dedi. Benim sırtıma bir iki yastığı semer gibi bağlayın, üstüme yırtık bir elbise, başıma da bir külah giydirin! Ayağım yalın olsun. Elimi arkama bağlayarak, nerede kız, gelin çok toplanırsa onların yanında bana vurarak beni kamçılayarak gösteriverin!, deydi. “O zaman niçin vuruyorsunuz?!” derlerse, “Bu bizim dediğimizi yapıyor. Dediğimizi yaptığı için vuruyoruz. Padişahın buyruğu böyle” deyin! “Yaptığınız doğru” diye buna akli başında cevap veren kız olursa, onu bırakmayın!, dedi.

Etlet yönetici olmak üzere on, on beş kişi olup Mıralı’nın sırtına bir iki yastığı semer gibi bağladılar da üstüne yırtık elbise, başına külah giydirdiler. Elini arkasına bağlayarak atın önüne salıp, kamçılayarak yola düştüler. Nerede kız, gelin çok toplanmışsa onların arasından vurarak geçtiler. Kızların, gelinlerin bir kısmı onlara sual sordular:

başam barmağını yatırıp, dört barmağını görkezyârde, tagzım edip, mutdağlarının üstünden ätlâp töre geçiberyâr. Dört gün diyen bilen kırk gün diyen “meniñki doğru-da, meniñki doğru, aytmadım mı-da, aytmadım mı” bolşuberyârler.

Mıralı olara:

- Duruñ! Biriniziñkem doğru dâl. Gözüñ bilen göreniñ çın, gulağın bilen eşideniñ bolsa yalan. İnanmasañız, gözünüz bilen gulağınızın arasını ölçâp görâyiñ!- diyyâr.

Deñâp görcek bolup uryarlar şapbadı. Şeydi-bem duluklarını gızıl şugundur yalı edyârler.

Mıralı yine-de:

- Gözüñ bilen görmeñ, gulağın bilen eşideniñe inanmak bolmaz. “Aytdı-aytda”, “diydi-diydâ” öykeniñ çışyâr - diyyâr. Patışanıñ beyleki vezirleri doğrudan hem Mıralınıñ bizden akılı kân eken diyip, şu yerde Mırala tagzım edyârler. Soltansöyün göz edip, Mıralını özüne baş vezir edip belleyar.

İndi üçüncü akıldarı nâhili tapmalı? Ol gız bolmalı. Soltansöyün, Etlet, Mıralı üçüsi bu akıldar gızı nâhili tapmak barada maslahat edyârler.

Mıralı:

- Üçüncü akıldarı tapmak añsat - diydi. - Meniñ arkama birki yassığı küçenlâp dañın-da, üstüme bir yırtık don, başıma-da bir şıpırtmanı geydiriñ! Ayağım yalañaç bolsun. Elimi arkama dañıp, nirede gız-gelin köp üyşen bolsa, şolarıñ yanında meni urup, saygılap aylaberiñ! - diydi. “Onı nâme üçin uryasınız?!” diyseler, “Bu biziñ aydanımızı edyâ. Aydanımızı edyâni üçin uryas. Patışanıñ buyruğı şeyle” diyin! “Edyâniñiz hak” diyip, muña akıllı-başlı cogap beren gız bolsa, şonı sıpdırmañ! - diydi.

Etlet başlıklayın on-on baş adam bolup, Mıralınıñ arkasına birki yassığı küçenlâp dañdılar-da, üstüne yırtık don, başına şıpırtma geydirdiler. Elini arkasına dañıp, atın önüne salıp, gamçı bilen saygılap uğradılar. Nirede gız-gelin köp üyşen bolsa, şolarıñ arasından urup geçdiler. Gız-gelinleriñ bir toparı olara soval berdiler:

- Adamlar, ona niçin böyle yapıp vuruyorsunuz?
- Bu bizim dediğimizi yapıyor, denileni yaptığı için vuruyoruz. Padişahın buyruğu böyle.

- Tövbe, estağfurullah! Şah delirmiştir. Denileni yapan kişiye de vururlar mı?! diye bunlar şaşırıldılar.

Üç ay böyle yaparak dolandılar, akıllı bulunmadı. Vakit ise dördüncü aya geldi. “Şah elbise vereceğini söylüyor” diyerek kızları gelinleri bir yere toplayarak Mıralı’yı bunların ortasından vurarak iterek geçirdiler. O zaman da çıkmadı. Yine dolaşıverdiler. Vakit şimdi yedinci aya geldi. Halk arasından daha kenarda, bir dağın eteğinde bir iki tane çadırın arka tarafından büyük yol geçermiş. Bu yolda Mıralı’yı kamçılıyarak gidiyorlardı. Bir gelin yolun kenarında ekmek yapıyordu, bir kız ise ona ekmeği yaparak dikeçle dürterek verip duruyordu. Bunların dengine geldiklerinde, az önceki ekmek yapıp duran gelin:

- O garibe niçin böyle vuruyorsunuz?! dedi.

Etlet ve diğerleri:

- Bu bizim dediğimizi yapıyor. Denileni yaptığı için vuruyoruz. Buna Padişahın buyruğu böyle, dediler.

“Denileni yapan kişiyi de döverler mi kız?!” diye, o da şaşırıldı. Lakin gelinin yanındaki kız oturamadı:

- Şah doğru buyurmuştur. Padişah akıllıymış. Ona yapacağı işi kendinden bilene kadar vurun! Kendi bilip yapsın, ne zamana kadar kendi söyleyerek yaptıracak, o hakikaten başa gelen büyük belaymış, dedi.

Etlet de tutun tutun da yine bir söz katarak görelim!, öyle yaptılar.

Etlet:

- Ey kız, vursam da vurmasam da bu bizim kendi suçlumuz! Fakat arkanızdaki evin bacası eğriymiş, dedi.

Bu kız o anda bilgiççe gözünü kaçırmış. Etlet’in de bu sözü kendine kaktıdığını anlayan kız hemen:

- Bacası eğri olsa bile dumanı doğru çıkar, der.

DEVAMI GELECEK SAYIDA

- Adamlar, onu nâme için beydip uryasınız?

- Bu biziñ aydanımızı edyâr, aydılanı edeni için uryas. Patişaniñ buyruğı şeyle.

- Toba, estağpırralla! Şa dâlırâpdır. Aydılanı edyân adamı-da bir urarlarmı?! - diyip, bular geñirğendiler.

Üç aylap şeydip aylandılar, akıldar tapılmadı. Vagt bolsa dördüncü aya ser urdı. “Şa halat-serpay bercek diyyä” diyip, gız-gelinleri bir yere toplap, Mıralını bularıñ ortasından urup-yencip geçdiler. Onda-da çıkmadı. Yene aylanıberdiler. Vagt indi yedinci aya ser urdı. İl arasından çetrâkde, bir dağın eteğinde birki sanı öyliniñ gayra tarapından ulı yol ötyân eken. Şu yol bilen Mıralını saygılap baryardılar. Bir gelin-ä yoluñ yakasında nan yapıp dur, bir gız bolsa oña nanı yasap, tikeç bilen dürtüp berip otur. Şolarıñ deñine gelenlerinde, yankıñan yapıp duran gelin:

- O bendâni nâme için beyle uryasınız?! - diydi.

Etlet dağı:

- Bu biziñ aydanımızı edyâ. Aydılanı edeni için uryas. Muña patişaniñ buyruğı şeyle - diydiler.

“Aydılanı edyân adamınam uryalar gız?!” diyip, bu hem geñirğendi. Gelnıñ yanındaki gız velin, oturabilmedi:

- Şa doğru buyrupdır. Patişa akıldar eken. Onı tã etcek işini özünden bilip edyânçã uruñ! Özi bilip etsin, niçesar aydıp etdircek, ol-a tüys bir başa gelen tovkı, musallat eken - diydi.

Etlet dağı saklan-da-saklan, yine bir söz gatıp göreli! - bolşuberdiler.

Etlet:

- A gız, ursağam, urmasağam bu bizim öz günäkärimiz! Yöne añrınızdaki öyüñ velin, tüynüği gışığrak eken - diydi.

Bu gız şol pırsatda bilgeşleyn gözünü çâşardan eken. Etlediñem bu sözi özüne kaktırıp aydandığına düşünip oturan gız bada-bat:

- Tüynüği gışığam bolsa, tüssesi düz çıkıyandır - diyyâr.

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi
(Ulusal Hakemli Dergi)
ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü
Ömer BÜYÜKBAŞ

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Remzi KILIÇ
Dr. Ahmet KAYASANDIK, Öğr. Gör. Mehmet BİLGEHAN

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Necmettin Erbakan Ü)
Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Erdoğan BOZ (Eskişehir Osmangazi Ü)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü)
Prof. Dr. Kemal GÖDE (S. Demirel Ü'nden Emekli)
Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Ü'nden Emekli)
Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Ü'nden Emekli)
Prof. Dr. Mustafa SEVER (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Erciyes Ü'nden Emekli)
Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)
Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Erciyes Üniversitesi)
Dr. Ahmet KAYASANDIK (Abdullah Gül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Mehmet BİLGEHAN (Erciyes Üniversitesi)
Mehmet ÇAYIRDAĞ (Erciyes Ü'nden Emekli)
Yaşar ELDEN (Erciyes Üniversitesi)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ
Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı
Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8
38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com
E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com
erciyesdergisi@myynet.com

İÇİNDEKİLER

SAYFA

Âteşoğlu'nun Erciyes Dağı ile Söyleşi-III	
Âlim GERÇEL.....	1
Dostluk Gazeli (Şiir)	
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN.....	5
Gezgin (Şiir)	
OZANTÜRK/BayramDURBİLMEZ.....	5
Merhum Prof. Dr. Orhan Okay'ın Bu Yönünü Biliyor muydunuz?	
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.....	6
Neşet ERTAŞ'ın Dilinden (Şiir)	
ZübeydeGÖKBULUT.....	7
Türkiye'de Pomakların Tarihi, Dili, Kültürü Üzerine Yapılan Yayınlar	
OğuzhanYETİŞTİ.....	8
Bulamadım (Şiir)	
MehmetATEŞOĞLU.....	10
Kayseri'ye Övgü	
Nuh Nâci AKMERMER	12
Mıralı ve Sultansöyün Destanı-II	
Dr. Ahmet KAYASANDIK	14
Erciyes Dergisi 2017 Yılı Dizini	
Mehmet BİLGEHAN	26

Fiyat Tarifesi (KDV dâhil)

Sayı: 10 TL
Yıllık abone bedeli: 90 TL
Resmî abone bedeli (Taahhütlü): 120 TL
Yurt dışı abone bedeli: 40 Euro – 50 Dolar
Dergimiz öğretmen ve öğrencilere %10 indirimlidir.
Reklam bedeli: Reklam sahibinin lütfuna tâbidir.
Havaleleriniz için posta çeki hesabı: Âlim Gerçel, 116866
Vakıfbank Kocasinan Şb. IBAN: TR590001500158007286226630

Baskı

Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic.
Oymaağaç Mah. 5067. Sok. Nu.: 4-C Mobilyakent Kocasinan/KAYSERİ
Telefon: 0352 320 48 61, Belgeç: 320 48 54
www.gecityayinevi.com E-posta: gecitmatbaacilik@hotmail.com

YIL: 40 ★ SAYI: 480 ★ ARALIK, 2017

ÖNCEKİ SAYIDAN DEVAM

MIRALI VE SULTANSÖYÜN

Bu kıza Gülfam derlermiş. O, güzellikte dünyada tanınmış bir kızdı. Örne kara saçları yıldız kuyruğu gibi iki göğsünün üstünde sallanıp duruyordu. Güzellikte Ay ile yarışmış. Bütün halk güzellikte Gülfam'ı överlermiş, gökteki Ay da bunu çok kıskanmış. Gülfam'ı yarışmaya çağırıp güzellikliğini ölçmek için Ay, terazinin bir kefesine bindiğinde "Güzellikte Ay ile yarışmaya haddimiz olmaz" diye Gülfam terazinin diğer tarafına bir ayağını bastığında, Ay göğe fırlamış. O günden beri de Ay, yenildiğine utanarak gökte duruyormuş. Fakat Gülfam muhafızları görünce bir taraftan da gözünün beyazını kendi bilgiçliğinden gösteriyormuş. Bunu da diğer akıllılar o anda anlamışlar. Nihayetinde, onların Gülfam'a gönülleri kanaat getiriyor, birden attan iniyorlar da:

- Kız, misafir alırsanız, biz size misafir olacağız. Fakat biz çoğuz, diyorlar.

- Çoğunu azını bilmem, yürüyün eve. Türkmenin şimdiye kadar misafir kovanını duymamışsınızdır. Fakat gücenmeyin baştan söyleyeyim, bizim sultanlara layık izzet hürmet edecek varlığımız yoktur, diyor. Gülfam onların önüne katıksız, ekmeksiz mantı koyuyor. Onlardan biri Gülfam'a şiirle duyuruyor:

Hangi yerin âdetidir,

Mantıyı koydu ekmeksiz?!

Gülfam da ona anında şiirle cevap veriyor:

Varı bilmeyen, yoğu bilmeyen

Ne tuhaf misafirsiniz?!

Sonra onlar:

- Kızım, Sultansöyün Padişahın dünyada yalnız bir arzusu olsa, onu yerine getirmek de sadece sana bağlı olsa, sen onun için merhemet elini uzatır mısın?! diyorlar.

Gülfam:

MIRALI HEM SOLTANSÖYÜN

Yankı gızın adına Gülpam diyer ekenler. Ol ovadanlıkda yer yüzüne belli gız bolan. Örne gara saçları yıldızın guyruğu yalı iki gövsünü üstünden sallanıp duran. Görkde-görmekde Ay bilen bäsleşer eken. Ähli insan ovadanlıkda Gülpamı tarıplar eken, asmandakı Ay-da muña örän kem-siner eken. Gülpamı bäsleşige çağırıp, ovadanlığını ölçemek için Ay tereziniñ bir gapdalına münen. "Ovadanlıkda Ay bilen bäsleşmäge hetdimiz bolmaz" - diyip, Gülpam tereziniñ beyleki tarapına bir ayağını basanda, Ay asmana zınlıp giden. Şol günden bärem Ay utulanına uyalıp, asmanda galiberen. Emma Gülpam yasavulları görüp, bir tay gözünüñ ağını özi bilgeşländen köpelden eken. Munı bolsa beyleki akıldarlar bada-bat aııpdırlar. Garaz, olarıñ Gülpama sını oturıp, güpbe atdan düşyärler-de:

- Gız, mıhman alsañız, biz-ä size mıhman bolcak. Yöne biz köplügräk - diyyäler.

- Köpüni-azını bilmen, yörüñ, öye. Türkmeniñ henize çenli mıhmanı kovanını eşiden delsiñiz. Yöne, ayıplaşmañ, önünden duydurayın, biziñ sultanlara layık hezzet-hormat edere gurbumuz yokdur - diyyär. Gülpam olarıñ önünde gatıksız, nansız belke goyyar. Olardan biri Gülpama şıgır bilen habar gatar:

Haysı yerniñ adatıdır,

Belkäni goydı nansız?!

Gülpam hem oña bada-bat şıgır bilen cogap gaytaryar:

Barnı bilmey, yoknu bilmey,

Ne acap mıhman, siz?!

Soñra olar:

- Keygim, Soltansöyün patışanıñ dünyäde yeke-täk bir arzuvı bar bolsa, onuñ amala aşmağı hem diñe saña bağlı bolsa, sen onuñ üçin merhemet goluñı uzadarmıñ?! - diyyärler.

Gülpam:

- Peki, olur diyerek muhafızlarla sıkılmadan, hevesle konuşur.

O zaman onlar:

- Biz Sultansöyün Padişah için Gül'ü istemeye geldik, diyorlar. O zaman Gül, annesinden de önce:

- İstemeye geldiyseniz, mihrimi kendim belirleyeceğim. Benim mihrim on kuzu, yirmi kurt, otuz iner devesi, kırk aksakal, elli aygır, altmış iğdiş, yetmiş yular, seksen köstek, doksan torba, diyor.

İki aksakal:

- İğdişten köstekten de mihir olur mu? Mıralı, kalk niçin oturuyorsun! Bu yaşayıp dolaşan bir utanmazmış. Bundan akıllı olmaz, bizimle eğlenip bize gülüp duruyor bu, dedi.

Mıralı:

- Durun!, dedi.

Aksakalların biri:

- Öyle mi, niçin?! Böyle yaparak bu utanmazın gevezeliğine ağzımızı açıp oturmalı mıyız?!

- Hayır, öyle değil. Bu kız da bizim aklımızı yokluyor, hem de kişinin yaşını, ömrünü sayıyor. Adam on yaşında kuzu gibi, yirmisinde kurt gibi, otuzunda iner deve gibi, kırkında akıl kesesi dolup taşan gibi, ellisinde aygır gibi, altmışında iğdiş gibi karısına mihir bildirmeye yaramıyor, yetmişinde gem vurulmuş gibi, bu da adamın daha belli bir ömrü, önünde veya sonunda, bu aralıkta bir patırtı oluyor, sekseninde ayağı kösteklenmiş gibi, doksanında başına torba giydirilmiş gibi oluyor. Lafın kısası kız, Sultansöyün'ü kocamış görüyor, dedi. Aksakallar:

- Niçin koca? Şah kızın kendiyile yaşıt değil mi niçin? dediler. O zaman Mıralı:

- Öyle de olsa, Gül'ün henüz gül yaprakları bozulmamıştır. Fakat Sultansöyün kendini kırka böldü, onun kırk karısı var. Kırkının yaşını üst üste toplarsan, dokuz yüz toksan dokuz oluyor. Daha sonra onu Gül ile nasıl yaşıt sayabileceğiz? dedi.

Bu yerde bunlar bu konuşmayı makul buldular. Birbirlerine danışıp anlaşarak nazenin

- Hoş, bolğay! - diyip yasavullar bilen darıkman, gövünceñ gürleşipdir.

Onda olar:

- Biz-ä Soltansöyün patışa üçin Güle söz aydıp geldik - diyyärler. Onda Gül enesindenem öñe düşüp:

- Söz aydıp gelen bolsañız, bahamı özüm kescek. Meniñ baham on guzı, yiğrimi böri, otuz iner, kırk aksakgal, elli aygır, altmış ağta, yetmiş noğta, segsen duşak, toğsan torba - diyyär.

İki aksakgal:

- Ağtadan-noğtadanam bir baha bolarmı? Mıralı, gal, nâme otırsıñ! Bu bir gezip yören şermen-de eken. Mundan akıldar bolmaz, bizi oynap üstümüzden gülüp otır bu - diydi.

Mıralı:

- Duruñ! - diydi.

Aksakgalların biri:

- Hä, nâme?! Şeydip bu şermendäniñ samahullamasına ağzımızdı öveldişip oturmalımı biz?!

- Yok, beyle däl. Bu gız hem-ä biziñ aklımızdı barlap göryä, hemem adamzadıñ yaşını, ömrünü hasaplaya. Adam on yaşında guzı yalı, yiğrimide böri yalı, otuzda iner yalı, kırkda akıl kasesi dolup-daşan yalı, ellide aygır yalı, altmışında ağta yalı - ayalına mähir bildirmäge yaramayar, yetmişinde noğtalanın yalı - bu hem adamzadıñ kesgitliräk bir ömri, añırsında ya bārisinde, şol aralıkda bir tarpıldı bolayyar, segseninde ayağı duşaklanan yalı, toğsanında başına torba geydirilen yalı bolyar. Gepiñ gısgası, gız Soltansöyüni garrırak göryä- diydi. Aksakgallar:

- Nâme üçin garrı? Şa gızın özi bilen yaşıt dälmi nâme? - diydiler. Onda Mıralı:

- Şeyle-de bolsa, Gülün şindi gül berkleri bozulmandır. Emma Soltansöyün özünü kırka böldi, onuñ kırk ayalı bar. Kırkısının yaşını üst-üstüne hasaplasañ, dokuz yüz toğsan dokuz hem bolyar. Onsoñ onı Gül bilen nähili yaşıt hasap edip bilecek? - diydi.

Şu yerde bular bu gürrüni makul gördüler. Maslahat bilen dilini tapıp, nazenin Gülpamı alıp

Gülfam'ı alarak döndüler. Gülfam, türlü sınavlarla Sultansöyün'ü zevkle zayıf düşürdü. Fakat Sultansöyün'ün sınavı Gülfaminkinin dercesinde olmadı. Sultansöyün, Gülfam ile ilginç bir şartla evlendi.

Sultansöyün bir gün uzak yola gitmek için hazırlık yaparken Gül'e sert bir emir vermiştir:

- Gül, eğer sen güllüğünde kalmak istersen, benim buyruğumu mutlaka yerine getirirsin. Eğer getirmesen, o zaman senin ne yaprağın kalır, ne de kokun. Ben yedi yıllık yola gidiyorum. Geri dönüp geldiğimde sen yedi yaşındaki oğlanı kara atımın tohumundan olan yedi yaşındaki tayın üstüne bindirip önüme çıkarırsın!

Padişah gittikten sonra, Gül çaresiz durumda kalıp en sonunda kendi yanına kalfalarını çağırıp sultanın buyruğunu onlara bildirerek onlara akıl danıştı. Kalfalar ona akıl veremedi, "Biz yalnız senin buyruğunu yerine getirebiliriz" dediler. Gül, otuz kalfasına erkek elbisesi giydirip onları otuz kısrağa bindirerek arkasına takıp yola düşer. O, gidip sultanın kampından açıkta bir yerde konaklar. İki kalfasını erkek kılığında Sultan'a göndererek "Şunu bildirin!" der. Onlar [Sultan'ın yanına] gelerek:

- Kıymetli cihan padişahı! Efendimiz bizi size gönderdi. Eğer Padişah hazretleri merhamet ederse, sizin efendimiz size selama gelecek, dediler. Sultansöyün buna razı oldu.

Padişahın izin verdiğini gelip haber veren kolluklarına Gül, erkek kılığına girerek Sultanın yanına varıp izzet hürmetle eğilerek selam verir. Sultansöyün kıymetli misafire kendi yanından yer vererek onunla sohbeğe başlar:

- Gelişiniz nereden? Hüneriniz nedir?

- Sultanım, biz tüccarız. Bizim mal yüklü kervanımız geliyor. Otuz atlı muhafızla kervanın önünü açıyoruz. Sizin bu civarda olduğunuzu işitince selamlaşıp geçmeyi kendimize farz bildik.

- Hoş gelmişsiniz!

Onların sohbetleri koyulaştıktan sonra, Sultansöyün ona:

- Ey, tüccar, sizin başka ne hüneriniz var? diye

gaytdılar. Gülpam dürli sınağlar bilen Soltansöyünü mazalı horladı. Emma Soltansöyünüñ sınağı Gülpamınkıñın çeni-çakam bolmadı. Soltansöyün Gülpama täsin şert bilen öylendi.

Soltansöyün bir gün uzak yola şayını tutup, Güle berk tabşırık beripdir:

- Gül, eğer sen güllüğünde galmak isleseñ, meniñ tabşırığımy hökman yerine yetirersin. Eğer yetirmeseñ, onda seniñ ne yaprağıñ galar, ne-de ısıñ. Men yediyıllık yola gidyän. Gaydıp gelenimde sen yedi yaşlı oğlanı gara atımıñ tohumı bolan yedi yaşlı tayın üstüne müdürüp, önümden çıkararsın!

Patışa gidenden soñ, Gül çıkgınsız yağdayda galıp, in soñunda öz yanına kenizlerini çağırıpdir, sultanın buyruğıny olara mälim edip, olardan maslahat sorapdır. Kenizler oña maslahat berip bilmän, "Biz diñe seniñ buyruğıny yerine yetirip bileris" diyipdirler. Gül otuz sanı kenizine erkek libasını geydirip, oları otuz baytala müdürüp, ızına tirkäp yola düşüpdür. Ol barıp, sultanın goşundan açırak bir yerde düşläpdür. İki sanı kenizini erkek libasında Soltanın üstüne gönderip, "Şunu mälim edin!" diyipdir. Olar gelip:

- Hormatlı patışahı älem! Hocayınımız bizi siziñ üstünize iberdi. Eğer patışa hezretleri merhemet etse, biziñ hocayınımız size salama gelecek - diydiler. Soltansöyün muña razıçılık berdi.

Patışanın ıgtıyar berendiğini gelip habar beren batlarına Gül erkek libasına girip, Soltanın üstüne, barıpdır, ızzat - hormat bilen iki bükülip salam beripdir. Soltansöyün gadırlı mıhmana öz yanından yer berip, onuñ bilen sohbeğe başlapdır:

- Gelişiniz nireden? Pişäniz näme?

- Sultanım, biz-ä sövdagär. Biziñ harıt yüklü kervenimiz gelyär. Otuz atlı nöker bilen kerveniñ önünü çalıp yörüs. Siziñ şu töverekde bardığınyızı eşidip, salamlaşıp geçmeği özümize parz bildik.

- Hoş gelipsiniz!

Olarıñ gürrüñleri gızışandan soñ, Soltansöyün ondan:

- Ey, sövdagär, siziñ başga näme hüneriñiz bar?

sorar.

Gül ona:

- Biraz satranç biliyorum, diye cevap verir.

- Gel, o zaman satranç oynayalım!

- Çok iyi [olur]. Fakat bizim yurdumuzun bir âdeti var: Oyuna başlayınca herkes en sevdiği şeyini ortaya koyar, onu üten alır.

- Çok iyi âdet. Benim en sevdiğim şeyim kara atımla şu başımdaki tacım. Ütülürsem, bunları veriririm. Ortaya siz ne koyarsınız?

- Benim Çınmaçın'den seçilip gelen bir cariye var. Onu görmeye göz gerek. Size ütülürsem, onu veririm.

Köşkten çıktıktan sonra aradan birçok gün geçtiği için Sultan'ın kulağına cariye sözü çok hoş gelir.

Oyun, ikisi arasında ilginç devam eder, sonunda Sultansöyün ütülür. Sultansöyün, kara atıyla tacını Gül'e vererek sabah yine bir parti oynamayı rica eder.

Gül, Sultansöyün'ün tacını başına giymiş, kara atı ise kısıraklarının arasına salıvermiştir.

Ertesi gün satranç oynadıklarında Sultansöyün ütmüştür. Oyunda ütüldükten sonra Gül, cariyesini getirip Sultansöyün'e vermek için geri gelir.

Gül, cariye kılığına girip, kendini Sultansöyün'e götürüp üç gün geçtikten sonra, yine bir bahaneyle alıp dönmelerini kalfalarından talep eder.

Gül'ü görünce Sultansöyün'ün akli başından giderek ona dokunmak ister. Gül, Sultansöyün'ün elini itip:

- Çek, elini! Ben cariye olsam da şeriat kanununa göre nikahlanmazsan benim yanıma gelemezsin!, der.

Sultansöyün, geniş bir vakit bulsa, belki onu haremine gönderirdi ama şimdi onun şartına boyun eğmeye mecbur oldu. Kadı, yazı yazar Sultansöyün, mührünü basıp "cariyenin" eline verir.

Aradan üç gün geçtikten sonra, kalfalardan biri erkek kılığında gelerek Sultansöyün'ün huzuruna

- diyip sorapdır.

Gül ona:

- Kem-käs küşt bilyän - diyip, cogap beripdir.

- Gel, onda küşt oynalı!

- Örän yağşı. Yöne biziñ yurdumızıñ bir desuru bar: Oyna başlanda her kim in govı göryän zadını orta goyyar, onı utan alyar.

- Örän yağşı dessur. Meniñ in govı göryän zadım gara atım bilen şu başımdakı jıgam. Utulsam, şuları bererin. Orta siz näme goyarsıñız?

- Meniñ Çınmaçından saylap-seçip alıp gelyän bir gırnağım bar. Onı görmäge göz gerek. Sizden utulsam, şonı bererin.

Köşkden çıkalı bəri aradan birnäçe gün geçeni için Soltanıñ gulağına gırnak sözi örän hoş yakıpdır.

Oyun iki arada gızıklı gidip, ahırında Soltansöyün utulupdır. Soltansöyün gara atı bilen tacını Güle berip, ertir yine bir döv oynamağı hayış edipdir.

Gül Soltansöyüniñ tacını başına geyip, gara atı bolsa baytallarına goyberipdir.

Ertesi gün küşt oynanlarında Soltansöyün utupdır. Oyunda utulansoñ, Gül gırnağını getirip Soltansöyüne bermek için ızına gidipdir.

Gül gırnaksıpatına girip, özüni Soltansöyüniñkä eltdiripdir-de, üç gün geçenden soñ, yine bir bahana bilen alıp gaytmaklarını kenizlerinden talap edipdir.

Güle gözi düşende Soltansöyüniñ huşı başından uçup, ona el urmakçı bolupdır. Gül Soltansöyüniñ eline kakıp:

- Çek, eliñi! Men gırnağam bolsam, şerigat kanunına görä nikalaşmasan, meniñ yanıma gellersiñ! - diyipdir.

Soltansöyün giñişlik bir vaqt bolan bolsa, belki onu haremhana eltdirerdi, emma häzir onuñ şertine boyun eğmäge mecbur boldı. Kazı hat yazıp, Soltansöyün möhrünü basıpdır-da "gırnağıñ" eline beripdir.

Aradan üç gün geçenden soñ, kenizlerden biri erkek adam sıpatında gelip, Soltansöyüne yüz tu-

varır:

- Sultanım, beni efendim gönderdi. O: “Bana Sultan’ın tacını giymek, atına binmek layık değil. Sultan’a da cariyeye baş birleştirmek yakışmaz. Bu işi halk bilmeden önceki duruma döndürseniz” diye size akıl danışıyor.

Sultansöyün, bu sözü makul bulur da “cariye-yi” geri gönderip atıyla tacını getirtir.

Aradan ay, gün geçtikten sonra Gül’ün oğlu, kısırakların da kara attan tayı olur.

Aradan yedi yıl geçtikten sonra, Sultansöyün’ün yetişip geldiği haberi ulaşır. Gül, kendi oğlunu kara atın tayına bindirip uğurlayarak birkaç öğüt verir de babasının önüne gönderir.

Gül’ün oğlu, yüz oğlana baş olarak kara atın üstünde Sultansöyün’ün önüne çıkar.

- Es-selamü aleyküm, ata! diyerek Sultansöyün’ü selamlar. Sultansöyün o oğlana hayran kalıp:

- Kimin oğlusun? diye sorar.

Oğlan, babasına sevinçle bakıp:

- Sultansöyün’ün oğluyum!, der.

Sultansöyün attan inmeye kalmadan, gazapla Gül’e bakıp üstüne atılır. Onun kılığının garip olmadığını anlayan Mıralı, geride kalmaz. Sultansöyün, Gül’den haber de soramadan kılıcını kınından sıyrır da Gül’e çalmaya kalkışır. Mıralı, araya girip:

- Sultanım, cellatlar da sebepsiz can almaz! Öncelikle bunun sebebini bilmeliyiz, der.

Sultansöyün, gazabına dayanamayıp:

- Çekil!, diyerek bağırır.

Mıralı, onun önünde boyun eğerek:

- Sultanım, sebepsiz kan dökmeye niyetlendiyseniz bırakın o bir olmasın, iki olsun, önce benim başımı kes!, der.

Sultansöyün, Mıralı’yı öldüremez, kılıcını aşağı bırakır da kısık sesle:

- Gül, o oğlanı nereden aldın?! diye sorar.

Gül, bu duruma utanmaz, Sultan’a şan vererek sevinçle bakar:

- Sultanım, sen avdayken tüccarla satranç oy-

tupdur.

- Soltanım, meni hocayın iberdi. Ol: “Maña Soltanın tacını geymek, atını münmek layık däl. Soltana-da gırnak bilen baş birikdirmek gelişmez. Bu işi il-gün bilmänkä öñki-öñküklik etseñiz” diyip, size maslahat salyar.

Soltansöyün ol sözi makul bilipdir-de”. “gırna-ğı” ızına gaytarıp, atı bilen tacını getirdipdir.

Aradan ay, gün geçenden soñ, Gülün oğlu, baytalların-da gara atdan tayı bolupdur.

Yedi yıl aradan geçenden soñ, Soltansöyünün yetip gelyän habarı düşüpdür. Gül öz oğlunu gara atın tayına atarıp, birnäçe tabşırık beripdir-de, atasının önünden uğradıdır.

Gülün oğlu yüz oğlana baş bolup, gara atın üstünde Soltansöyünün önünden çıkıpdır.

- Essalavmaleykim, ata! - diyip, Soltansöyüne baş eğipdir. Soltansöyün ol oğlana hayran galıp:

- Kimin oğlusın? - diyip sorapdır.

Oğlan atasına şatlık bilen garap:

- Soltansöyünün oğludırın! - diyipdir.

Soltansöyün atdan düşmeğe mähetdel, gazap bilen Güle bakan okdurılıpdır. Onun gılığının geñ daldığını añlan Mıralı ızından galmandır. Soltansöyün Gülden habar hem soraman, gılıcını sırıpdır-da, Gülden eñtermekçi bolupdur. Mıralı ara düşüp:

- Soltanım, cellatlar hem sebäpsiz can alyan däldir! İlki bilen munuñ sebäbini bilmeli- diyipdir.

Soltansöyün gazabına çıdamam:

- Çekil! - diyip gıgırıpdır.

Mıralı onuñ önünde baş eğip:

- Soltanım, sebäpsiz gan dökmegi yüregiñize düven bolsañız, goy, ol bir bolmasın, iki bolsun, öñi bilen meniñ başımı kes! - diyipdir.

Soltansöyün Mıralını çapıp bilmän, gılıcını aşak goyberipdir-de, garılıcak ses bilen:

- Gül, ol oğlanı nireden aldın?! - diyip sorapdır.

Gül, bu yağdaya darıkman, Soltana şan berip, şatlıklı garapdır:

- Soltanım, sen şikärdekän, sövdağär bilen küşt

nadın mı?

- Oynadım.
- Ütöldüğünde ne vermiştin?
- Kara atımla tacımı vermiştim.
- Üttüğünde ne alımıştin?
- Tüccarın cariyesini almıştım.
- Sen o cariyeye dokunmak istediğinde ne talep etmişti?
- Ahitname.
- Sen onu vermiş miydin?
- Evet, vermiştim.
- Sen kendi ahdini, mührünü tanır mısın?
- Horasan'da benim mührümü tanımayan var mı?

Gül, Sultansöyün'ün mühürlü yazısını çıkarıp verdiğinde Gül'ü fehimplilikte kendinden usta, Mıralı'yı ise kendinin gerçek dostu sayar da onların ikisinin de önünde boyun eğer.

Sultansöyün, Gülfam'la işte şey yapıp evlendi. Şimdi dört akıllının arasında en sağduyulusu Gülfam olmalı. O kuyruklu yıldız kendi gözüyle gören muhafızdan olan kız.

Gülfam, geceleri kendi eri Sultansöyün ile Mıralı'yı, Etlet'i de yanına çağırarak bunlara bütün yapılacak işleri öğüt veriyor.

Sultansöyün Padişah, Mıralı dostuyla danışıp, Gülfam'ın söylediğiyle iş yürütüp gidiyorlar. Bunlar böyle yaparak birkaç yıl hoşlukla yaşayıp gezdiler.

Bir gün nazenin Gülfam hastalanarak başı yastığa düştü. Yer yüzünün tabipleri gelerek üstünde feryat ettiler, derdine çare bulunmadı. Sultansöyün, Gülfam'ın bu hastalıktan ayağa kalkamayacağını bildi. Mıralı'yı yanına çağırdı da:

- Ey dostum Mıralı, beş günlük ömrümde gönül alan, gönül veren, yürekdeş, sırdaş dostum sensin. İkimiz bir evde, bir otağda yaşadık, bir hocadan ders aldık, okuduk, alim olduk. Gülfam'ın şimdi bu hastalıktan iyileşmeyeceğini duyuyorum. Sen kara atları eyerle! İkimiz ava gidelim. Av da bir kişinin gönlünü açan şeydir, dedi. Sonra Sultansöyün, Etlet'i yanına çağırdı da:

oynapmıydın?

- Oynadım.
- Utulañda nâme beripdin?
- Gara atım bilen tâcimi beripdim.
- Utañda nâme alıpdın?
- Sövdagâriñ gırnağını alıpdım.
- Sen ol gırnağa el urmakçı bolanıñda, nâme talap edipdi?
- Ähtnama.
- Sen onı beripmidin?
- Hava, beripdim.
- Sen öz ähdiñi, möhrünü tanarmın?
- Horasanda meniñ möhrümü tanamayan bar mı?

Gül Soltansöyünün möhürlü hatını çıkarıp berende, Güli pähimplilikde özünden ökde, Mıralını bolsa özünüñ çın dostı hasap edipdir-de, onların ikisiniñ hem önünde baş eğipdir.

Soltansöyün Gülpama, ınha, şeydip öylendi. İndi dört akıldarın arasında in payhaslısı Gülpam bolmalı. Ol guyruklu yıldız öz gözi bilen gören garavuldan bolan gız.

Gülpam gicelerine öz äri Soltansöyün bilen bile Mıralını, Etledi yanına çağırıp, bulara ähli etmeli-goymalı işlerini maslahat beryär.

Soltansöyün patışa Mıralı dostı bilen geñeşip, Gülpamın aydanı bilen iş yöredip uğrayar. Bular şeydip birnäçe yıl ayşı-eşretde yaynap gezdiler.

Bir gün nazenin Gülpamın kesellöp başı yastığa yetdi. Yer yüzünüñ tebipleri gelip, üstünde peryat kıldılar, derdine çare tapılmadı. Soltansöyün Gülpamın bu keselden galmacağını bildi. Mıralını yanına çağırdı-da:

- Ey, dostum, Mıralı, baş günlük ömrümde köñül alşan, köñül berşen, yürekdeş, sırdaş dostum seniñ. İkimiz bir öyde, bir otağda yaşadık, bir molladan sapak aldık, okadık, alım bolduk. Gülpamın indi bu keselden ayñalmacağını duyyan. Sen gara atları eyerle! İkimiz ava gideli. Avam bir adamzadıñ gövñünü açyan zattır - diydi. Soñra Soltansöyün Etledi yanına çağırdı-da:

- Etlet, ben Mıralı dostumla ava gideceğim, yerime sen şahsın! Fakat ben Gülfam'ın bu hastalıktan kalkamayacağını biliyorum. O arkamdan ölür. Ben keyfifefada, avda şikarda gezip dururken, arkamdan "Gülfam öldü" diye, kötü haber yetiştirirsen, kelleni alırım! Öldüğünü iştmezsem köşktekiyle öldürürüm! Çok fazla bekleterek çürütürsen, halkla zülmederim!, dedi.

Kıscacası desem de öldürecek, demesem de öldürecek. O zaman Padişahın dediğine "tamam" demek gerekir. Etlet:

- Olur, Padişahım, dediğin gibi yaparız, dedi.

Kara atlarını eyerleyip akdoğanlarını, tazılarını, oklarını yaylarını alarak Mıralı ile Sultansöyün atlanarak köşkten çıkıp ava yollandılar. At sürerek giderlerdi. Maksatları yaban eşiği avlamaktı. Atlarıyla koşup aldılar, tazılarıyla kovalayıp aldılar, akdoğanlarıyla vurup aldılar, okları yaylarıyla atıp aldılar. Nice av, geyik, yaban eşiği avlamakla Gülfam'ın hastalığı Sultan'ın hatırından çıktı. Nice gün avda şikarda gezdiler, keyif sürdüler. Bir gün giderlerken çölde yetişen servi ağacına rastladılar. Bu ağaç ilkbahar yaz aylarında çadır gibi çiçek açardı, öyle güzel ve gölgeli ağaçtı. Yanına vardılar. Tam dibindeki çeşmeden taşların yüzünden dağıyarıp gelen su akıp duruyor. Burada Mıralı:

- Ey âlemin kiblesi Sultan, bu gölgeli, iyi bir ağaçmış, keyifli dibinde su da var. Gel, bu ağacın gölgesinde bir mola verip, geyik etinden kebab yaparak dinlenip gidelim, dedi.

Sultansöyün:

- Mıralı, acı günümde de tatlı günümde de gönül alan, gönül veren dostum sensin, senin sözünü kırmak olmaz, diyerek hızla attan kendini yere attı.

Sultansöyün servi ağacının gölgesinde dirseğiyle yastığa dayanıp yatıyordu. Gözleri uykuya meyledip uyudu. Mıralı ise ateşi iyice kızgın hâline getirerek geyik etinden şişe takarak kebab pişirip duruyordu. O anda yapının arkasından eşekli biri indi. Arkasında iti. Sıpalı eşiğe binmiş geliyor. Elinde deynek, üstü kırmızı elbiseli, başı silkme başlıklı, beli kendir kuşaklı, ayağı makam ayakka-bılı.

- Etlet, men Mıralı dostum bilen ava gitcek, ızımda sen şahsın! Yöne men Gülpam'ın bu keselden galmacağını biliyân. Ol ızımda kaza kılar. Men keypi-sapada, avda-şikârde gezip yörkâm, ızımdan "Gülpam öldü" diyip, şum habar yetirseñ, kellâni aların! Eğer ölenini eşitmân galsam, köşkdâkiñ bilen gırarın! Eğer köprük saklap porsadaysañ, il bilen zulum ederin! - diydi.

Garaz, aytsañam öldürcek, aytmasañam öldürcek. Onda-da patışanıñ aydanına "lepbey" diymeli bolyar. Etlet:

- Bolar, patışahım, aydıñın yalı ederis! - diydi.

Gara atlarını eyerläp, elguşlarını, tazılarını, ok-yaylarını alıp, Mıralı bilen Soltansöyün atlanıp, köşkten çıkıp, ava uğradılar. At sürüp barardılar. Maksatları gulan avlamaktı. Atları bilen çarıp aldılar, tazıları bilen kovup aldılar, elguşları bilen kakıp aldılar, ok-yayları bilen atıp aldılar. Nice bir av keyik, gulan avlamak bilen Gülpam'ın keselliği Soltanıñ yadından çıktı. Nice gün avda, şikârde gezdiler, keyp çekdiler. Bir gün gidip baryarkalar, çöl-beyevanda ösüp oturan servi ağacının üstünden bardılar. Bu ağaç yaz-bahar ayları çadır yalı güllüp otırdı, şeyle ovoidan hem sayalı ağaç. Yanına bardılar. Edil düybündâki çeşmeden daşlarıñ yüzünden dağıyarıp gaydyan suv akıp yadır. Şu yerde Mıralı:

- Ey, Soltanı kıblayı-âlem, bu bir sayalı, govı ağaç ekeni, mazalı düybünde suvam bar. Gel, şu ağacın sayasında bir düşläp, keyik etinden kebab edip, dınç alıp geçeli - diydi.

Soltansöyün:

- Mıralı, acı günümde-de, süyci günümde-de köñül alşan, köñül berşen dostum sensiñ, seniñ sözüñi yıkıp bolmaz - diyip, güpbe atdan özünü yere taşladı.

Soltansöyün servi ağacının sayasına barıp, tirseklöp yadırdı. Gözleri ukığa mayıl bolup, uka gitdi. Mıralı bolsa odı belentden galap, keyik etinden sıha düzüp kebab bişirip otırdı. Şol vâgt yapının añırsından eşekli biri indi. ızında iti. Kürreli eşiği münüp gelyer. Elinde tayağı egni gırmızı donlı, başı silkme telpekli, bili kendir guşaklı, ayağı çokaylı.

Mıralı içinden:

- Olsa olsa, şu gelen çoban olmalı, sonraki dinleneceğimiz yerin yol tarifini alayım diye bir hayli yerden onun önüne çıktı. Varsa ki Etlet. Elbisesini değiştirip çoban kılığına girip gelmiş. O:

- Ey Mıralı, Gülfam öldü, dedi.

- Olmadı. Gülfam öldüyse, sen geri dön, Padişah senin gelip dediğini bilse bütün ailenle seni diri diri başaşağı yere gömer. Sen bizden daha önce velayete ulaş. Şartı var Padişah'ın, ben desem, beni de öldürür. Ama ben kendine söyletirim onun, dedi.

Böyle yaparak Etlet'i geldiği yere gönderip ateşin başına geldi lakin Sultansöyün ürpererek uykudan uyanı:

- Ey Mıralı, ben kedere daldım, düşümde Gülfam öldü!, diyerek derin nefes alıp gama daldı. Şimdi Gülfam'ın öldüğünü buna nasıl edip diyeceğim, diye yolununu bulamazken bir kasırga geldi de deminki servi ağacının gülünün birini koparıp yere düşürdü. Gül berkleri yerinden kopup saçılarak yere düşüp soldu. Bu ise Mıralı'nın söze başlamasına sebep oldu. Mıralı solan gülü eline aldı da:

- Ey Sultanım, şu gül, yel değip, kendi yerinden yere düştü, soldu. Bu solan gülü yine de kendi yerine, ağaca yeniden koymak mümkün mü?, diye başı gamlı kasevetli dirseğini yastığa koyup yatan Sultana bakarak bir söz dedi. Sultansöyün de yatığı yerden Mıralı'nın dediği sözlerin anlamını düşünerek ona cevap verdi.

Mıralı:

Servi ağacının gülü soldu,
Bu gülü ne etse olur?!

Sultansöyün:

Serviden tabut yapıp,
Gül den kefen yapsa olur.

- Gül berki bir nazik şeydir,
Yetmese neylese olur?!

- Kimhadan kenevir yapıp,
Gül suyunu serpse olur.

Mıralı içinden:

- Bolubilse, şu gelyan çoban bolmalı, indiki düşecek yerimiziñ yolunu salgı alayın - diyip, esli yerden onuñ önünden çıktı. Barsa, Etlet. Eşğini üytedip çoban lıbasına girip gelipdir. Ol:

- Ey, Mıralı, Gülpam öldi - diydi.

- Bolmandır. Gülpam ölen bolsa, sen ızına gayt, patısa seniñ gelip aydanıñ biläyse, tohumticiñ bilen diriliğıne başaşak yere gömer. Sen bizden önürtiräk velayete yet. Şerti bar patışanıñ, men aytsam, menem öldir. Emma men özüne aytdırın onuñ - diydi.

Şeydip, Etledi ızına gaytarıp, oduñ başına geldi velin, Soltansöyün tisginip ukudan oyandı:

- Ey, Mıralı, men hasrata batdım, düşümde Gülpam öldi! - diyip, uludan demini alıp, gama batıp oturdu. İndi Gülpamın ölenini muña nädip aydarkam diyip, uğrını tapman durka, bir tüveley geldi-de, yañkı servi ağacının gülüniñ birini tändirip, yere gaçırdu. Gül berkleri ornundan ayrılıp, pıtraşıp, yere gaçıp soldı. Bu bolsa Mırala söze başlamağa sebep boldı. Mıralı solan güli goluna aldı-da:

- Ey, Soltanım, şu. gül şemal değip, öz ornundan yere gaçdı, soldı. Şu solan güli yene-de öz ornuna - ağaca tazedden oturdıp bolarmı? - diyip, başı gam-hasratlı, tirseklöp yatan Soltana bakıp, bir söz diydi. Soltansöyünem yatan yerinden Mıralının aydyan sözleriniñ manısına düşünip, oña cogap berdi.

Mıralı:

Servi ağacının güli soldı,
Bu güli ne etse bolar?!

Soltansöyün:

Servüden tabıt yapıp,
Gül den kepen etse bolar.

- Gül berki bir nezik zatdır,
Yetmese neylese bolar?!

- Kimhadan kenep yapıp,
Gül suyunu serpse bolar.

- Ayıp etmeyin, şahım, benden,
Derdim arttı dembedemden,
Devranın, gitti cihandan,
Sultanım, ne etse olur?!

- Dostum, sen gamlar yesene,
Dinç alayım, dost, koysana,
O zaman “Gül öldü” desene,
Bundan geri dönse olur.

- Menzil menzil yollar aştık,
Gelip bu menzilde düştük,
Gül’ün öldüğünü sizden işittik,
Sultanım, ne etse olur?

- Her iş geldi işbu sere,
Geldik ikimiz bu yere,
Sultan Hüseyin Baykara,
Bundan geri dönse olur.

- Mıralı, neyleyim bu canı,
N’edersin fani cihanı,
Elden aldırдың Gülfa’mı,
Yürü, dönsen ki, dönse olur!

- Ey, Mıralı, “Gülfa’m öldü” desene!

- Gülfa’m’ın öldüğünü biz de sizden işittik, Sul-
tanım!

Şah’ın yüreğine ateş düşüp, alevlenerek tutuşu-
yordu. O sırada “Sultan’ın gönlünü alamaz mıyım
acaba” diye bir fikir Mıralı’nın aklına geldi. Atın
eyerinin kaşındaki tulumda şarap vardı. Mıralı:

- Ey Sultanım, bir şarap içelim! Baştan kaygı,
gam, hasretler gitsin!, dedi. Sultansöyün:

- Mıralı, senin gönlünü kırmak olmaz, koy
içelim!, dedi. Tulumdan şarap alıp, iki kaseyi eşit
doldurdu, içecekken Mıralı:

- Ey Sultanım, ağız içip bunun tadını biliyor,
burun da kokusunu alıyor, göz rengini görüp kanı-
yor, kulağın da gönlü kalmasın. Kulağın gönlü için
bir tokuşturalım, bu da sesini işitse razı olur, dedi.

Tokuşturarak Mıralı şarabı içti. Ama Sultansö-

- Ayp etmeğın, şahım, menden,
Derdim artdı dembe-demden,
Dövranın, gitdi cahandan,
Soltanım, ne etse bolar?!

- Dostum, seň gamlar iysene,
Dınç alayın, dost, goysana,
Ondan “Gül öldi” diysene,
Mundan ıza gaytsa bolar.

- Menzil-menzil yollar aşdıq,
Gelip bu menzilde düşdüq,
Gül ölenini sizden eşitdik,
Soltanım, ne etse bolar?

- Her iş geldi uşbu sere,
Geldik ikevmiz bu yere,
Soltan Hüseyin Baykara,
Mundan ıza gaytsa bolar.

- Mıralı, neyley bu canı,
Nedersin panı cahanı,
Goldan aldırдың Gülpamı,
Yör, gaytsaň ki, gaytsa bolar!

- Ey, Mıralı, “Gülpam öldi” diysene!

- Gülpamın ölenini biz-ä sizden eşitdik, Sol-
tanım!

Şanın yüreğine ot düşüp, yalın bolup tutaşp
baryardı. Şu yerde “soltanın gövniñni alıp bolmaz-
mıka” diyen pikir Mıralıñın kellesine geldi. Atın
eyeriniñ gaşındaki meşikde şarap bardı. Mıralı:

- Ey, Soltanım, bir mey içeli! Kelleden gaygı-
gam, hasratlar gitsin! - diydi. Sultansöyün:

- Mıralı, seniñ gövniñni yıkıp bolmaz, guy, içe-
li! – diydi. Meşikden mey alıp, iki käsäni deñläp
guydı, içmekçi bolanda Mıralı:

- Ey, Soltanım, ağız içip munuñ tağamını
bilyär, burun hem ısını alyar, göz reñkini görüp
ganyar, gulağın-da gövni galmasın. Gulağın gövni
üçin bir çakışdıralı, bu-da sesini eşitse razı bolar -
diydi.

Çakışdırap, Mıralı meyi içdi. Emma Sultansö-

yün:

- E-e-ey, Gülfam öldüyse şarap içip ne yapayım?, diye kasesini elinden attı. Şahın kederi gitgide artıyordu. O zaman Mıralı:

- Ey Sultanım, nâzenin Gülfam için sen bunca gam çekme. Bu yalancı fanidir, buna her bir gelenin kendi sırasıyla göçmesi gereken dünyadır bu. Burada baki kalan yoktur. Bundan nice bir hanlar, beyler, padişahlar, şehzadeler, iyizadeler, er yiğitler gelip geçmiştir. Gülfam da kendi sırasıyla göçtü. Ben de sen de böyle yapıp göçeriz, fani dünyada duracak yoktur, er geç faniden bakiye gitmelidir. Herkesin kendi sırasıyla geçip gittiği dünyadır bu, diye Sultan'a teselli vererek geçenleri sayarak bir söz dedi:

Sultanım, dinle sözümü,
Gelenler geçti gitti.
Yurt soran hanlar, beyler,
Padişahlar öldü gitti.

Er ölür, kalır devran,
Yalancı fani cihan,
Dizgininde yüz bin pehlivan,
Rüstem Zal öldü gitti.

Yüz yirmi dört bin peygamber,
Hakk'a hizmet kıldı ekser,
Alı dizgininde Kamber,
Sazını çaldı gitti.

Neyledi bilimli alimi,
Öldürdü bu Eflatun'u,
N'etti Hazreti Lokman'ı,
Tabipler öldü gitti.

Bizden önceki çok yiğitler,
Dik kulaklı bedevi atlar,
El değmedik periler,
İyiler geçti gitti.

Bu dünyada görmeyin işret,
Ömür boyu çekip hasret,
Hakkın tarhanı Meşrep
Divane öldü gitti.

yün:

- E-e-ey, Gülpam ölen bolsa, mey içip nâdeyin? - diyip, kasesini elinden geçirdi. Şahın hasratı dembe-demden ağırlaşıp baryar. Şu yerde Mıralı:

- Ey, Soltanım, nâzenin Gülpam için sen munca gam iymeğin. Bu yalancı panıdır, muña her bir gelen öz nobatı bilen geçmeli dün'yedir bu. Muña bakı gelen yokdur. Mundan nice bir hanlar, beğler, patışalar, şazadalar, yağsızadalar, är yiğitler gelip geçendir. Gülpam hem öz nobatı bilen geçdi. Mende, sen-de şeydip geçeris, panıda durcak yokdur, iru-giç panıdan bakıya gitmelidir. Her kes öz gezeği bilen geçip duran dün'yedir bu - diyip, Soltana gövünlük berip, ötenleri sanap, bir söz diydi:

Soltanım, diñle sözüm,
Gelenler geçdi gitdi.
Yurt soran hanlar, beğler,
Patışalar öldi gitdi.

Är öler, galar heñnam,
Yalançı panı cahan,
Cılavında yüz-mün pälvan,
Rüstem Zal öldi gitdi.

Yüz yiğrim dört mün pığamber,
Haka hızmanat kıldı eğser,
Alı cılavında Gammar,
Sazını çaldı gitdi.

Neyledi bilimli alımını,
Öldürdi bu Eflatunnı,
Nâtdi Hezreti Lukmannı,
Tebipler öldi gitdi.

Bizden önki kân yiğitler,
Gargı gulak bedev atlar,
El değmedik perizatlar,
Yağşılar geçdi gitdi.

Bu dünyäde görmän eşret,
Ömür boyı çekip hesret,
Haknıñ tarhanı Meşrep
Divana öldi gitdi.

Dünyada deme ben, ben,
Toprak olursun gafil adam,
Hak yolundaki Edhem
Divane öldü gitti.

Mıralı neyler bu canı,
Hasrete koyma başını,
Elden aldırдың Gülfam'ı,
Peri öldü gitti!

At sürerek köşke vardılar. Atlarını bağlayıp köşke girdiler. Afgan halkının yedisinden yetmişine kadar hepsi kara giyerek, kanlı yaşlar dökerek, yas tutarak, matem tutarak Sultan'ı karşıladılar. Sultan, Gülfam'ın yattığı evine vardı. Nazenin Gülfam, âleme aydın köşkün iç duvarlarına şule saçarak yatıyordu. Evin duvarları öyle kıymetli taşlarla bezenmişti. Sultan atılarak Gülfam'ı kucakladı.

- Ey nazenin, akıldar Gülfam, dillerinden inci saç, diye gözünden katre katre yaş damlattı. Karşılık, cevap gelmedi.

Sultansöyün'ün kendi de Mıralı'nın izinden gelen şairdi. Orada Sultansöyün "Seni alan ecel gözüme bir görünseydi, bu ecele asker çekip bir savşsaydım!" diyerek Gülfam'ın başucunda oturup, bir söz dedi:

Çerhi kötü merhametin elinden eylerem ben dadı, hey,
Çünkü kıldı bizi gamlı, başkalarını şadı, hey,
Nice yıllık dostumuz, oldu bizden yadı, hey,
Başaşağı olmuş, yatıyor o kamed-i şimşiri, hey,
Cennetin burcundaki tuğlamı yıktın badı, hey.

Her seherler ağlarım ben yalvarıp Cabbarıma,
Bilmiyorum ben ne sebepten rahmi gelmez zarıma,
Yüzü gibi dolunay gibi zülüfleri şahmaranıma,
Başaşağı olmuş, ecel değdi benim dildarıma,
Demedim mi ben sana sıra benim celladı, hey?!

Firkat eyyamında Mecnun bunca çok laf vurmasın,
Hicrin derd-i dağını hiç kimse benden sormasın,
Mert eğer tohumunu ekse, zamansız hazan vurmasın,
Tez kaldırın cismini, çıksın ki gözüm görmesin,
Tabutunu çabuk yapıp gönderin marangozu hey!

Dünyäde diymegil men-men,
Gum bolarsen gapıl adam,
Hak yolundaki Edhem
Divana öldi gitdi.

Mıralı neylär bu canını,
Hasrata goyma başını,
Goldan aldırдың Gülpamını,
Perizat öldi gitdi!

At sürüp köşge bardılar. Atlarını dañıp köşge girdiler. Ovğan halkının yedi yaşarından yetmiş yaşlısına çenli gara geyip, gan ağlap, yas bağlap, matam tutup, Soltanı garşı aldılar. Soltan Gülpamın yatan cayına bardı. Nāzenin Gülpam Āleme minevver köşgün içki divarlarına şugla saçıp yatırdı. Cayın divarları şeyle gımmatbaha daşlar bilen bezelen. Soltan okdurılıp barıp, Gülpamı gucakladı.

- Ey nāzenin, akıldar Gülpam, dilleriñden dür saçgın! - diyip, gözünden katra-katra yaş damdırdı. Gaytargı, cogap bolmadı.

Soltansöyüniñ özi hem Mıralınıñ ızını basıp yatan şahır bolan. Şu yerde Soltansöyün "Seni alan acal gözüme bir görünsedi, bu acal bilen leşger tartıp, bir söveş etsedim!" diyip, Gülpamın başucunda oturup, bir söz diydi:

Çarhı bet mähriñ elinden eylerem men dadı, hey,
Çünkü kıldı bizni gamgın, özgelerni şadı, hey,
Nice yıllık aşnamız, boldı bizden yadı, hey,
Sernigün olmuş, yatır ol kamatı şemşadı, hey,
Cennetiñ burçundaki tubumnu yıkdıñ badı, hey.

Her säherler yığlaram meñ yalbarıp Cepbarıma,
Bilmenem men ne sebäpden rehmi gelmez zarıma,
Yüzi misli dolgan ay dek zülpleri şahmarıma,
Sernigün olmuş, acal değdi meniñ dildarıma,
Diymedimmi men saña nobat meniñ celladı, hey?!

Pırvat eyyamında Mecnun munça köp lap urmasın,
Hicriñ derdi-dağını hiç kimse menden sormasın,
Mert eğer tohmun ekse, bimahal hazan urmasın,
Tiz göteriñ cismini, çıksın ki çeşmim görmesin,
Tabıdın tizden yasap, gönderiñ harradı hey!

Neyleyim, kahbe felek ateşlere saldı canımı,
Yârsız ben neyleyim şimdi tacı tahtı malımı,
Eğer görsem, asker toplayıp savaşırdım eceli,
Zamansız aldın elimden nazenin Gülfam'ımı,
Kefenini çabuk dikip, getirin hayyadı hey!

Gelse ecel mesili, ecel meyini içmek ile
Bu ecele çare yoktur, yük yükleyip geçmek ile
Bu yalancı faniye, sen bir gelip geçmek ile
Ata oğul, dostu yârdan ayırıp seçmek ile
Geriye mesil salar hile ile bir dadı, hey!

Kadir o takdir edip, üç kırkta kendidir yazan,
Hüküm kıldı kabzü'l-ervaha ki dedi bezen,
Beş gün fani cihanda bu dünya bir beytü'l-hazan,
Lalenin taze yaprağını zamansız vurdu hazan,
Kime kılmıştır vefa bu çerhi bibinyadı (asılsız?), hey?!

Hak teala hüküm kıldı bendesine kam için,
Nice yıllar mail oldum bir hayal-i ham için,
İntizarım hadden aştu bir dil-i aram için,
Lale gibi taze, gonca gibi nazik beden Gülfam için,
Cemalin bedren biçmiştir bir parça hayyadı, hey!

Yâri kim kıldı sefer, hicrine kıysan vaktidir,
Firkatinden yaş döküp, bağırını ezsen vaktidir,
İyilerin güzelliği bağdır, bir gül koparsan vaktidir,
Leyla veya Mecnun gibi divane gezsen vaktidir,
Canı Şirin'in çıkıp, çıksın gözün Ferhad'ı, hey!

Hafizî gibi gövsüne taş vurmadin, Sultansöyün,
Akıtıp gözyaşını layığı yapmadın, Sultansöyün,
O ki teslim kıldı can, sen kılmadin, Sultansöyün,
Yâr ile bir mezara niçin girmedin, Sultansöyün,
Ta ki dünya varmış, kalırdı senden adı, hey!

“Tabutunu çabukça yapıp, getirin marangozu hey!” diye tekrar bağırdı. Marangozlar tabudu hazırlayıp getirdiler. Sultan o günün özünde: “Gülfam için kümbet hazırlayıp yetiştirmeliyiz!” diye halkına emir verdi. Herat'ın kible tarafında kümbeti hazırlayıp yetiştirdiler. Kümbetin içini dışını altın kapladılar. Onun içine dört tane kabir kazdırdı.

Nazenin Gülfam'ı yuyup arıtarak tabuda koy-

Neyleyin, gahba pelek otlarga saldı canımını,
Yarsız men neyleyin indi taci-tagtı malımını,
Eğer görsem, leşger tartıp, urş ederdim acalını,
Bimahal aldın golundan nazenin Gülpamımını,
Kepenin tizden tikip, getirin hayyadı, hey!

Gelse acal mäsili, acal meyini içmek bilen,
Bu acalga çäre yokdur, yük taylap geçmek bilen,
Bu yalançı panığa, sen bir gelip geçmek bilen,
Ata-oğul, dostı-yardan saylanıp seçmek bilen,
Izına mäsil salar hile bilen bir dadı, hey!

Kadır ol takdır edip, üç kırkda özüdür yazan,
Höküm kıldı kabızıl arvahga kim diydi bezen,
Bâş gün panı cahanda bu dünyä bir beytilhazan,
Lälâniñ ter yaprağını bimahal urdu hazan,
Kimge kılmışdır vepa bu çarhı bibinyadı, hey?!

Hak tagala hüküm kıldı bendesiğe kām için,
Nice yıllar mayıl oldum bir hıyalı-ham için,
İntizarım hetden aşdı bir dili aram için,
Läle dek ter, gunça dek nazik beden Gülpam için,
Cemalın bedren biçipdir bir bölek hayyadı, hey!

Yarı kim kıldı sapar, hicrine dözseñ vagtıdır,
Pırkatından yaş döküp, bağırını ezseñ vagtıdır,
Yağşılarnıñ hüsni bağdır, bir gül üzseñ vagtıdır,
Leyli ya Mecnun sıpat divana gezseñ vagtıdır,
Canı Şiriniñ çıkıp, çıksın gözün Perhadı, hey!

Hapızı dek gövsüne daş urmadıñ, Soltansöyün,
Akdırıp eşki rovanıñ yörmediñ, Soltansöyün,
Ol ki teslim kıldı can, sen kılmadıñ, Soltansöyün,
Yar bilen bir göre neçün girmedıñ, Soltansöyün,
Täki dünyä bar eken, galardı senden adı, hey!

“Tabıdın tizden yasap, getirin harradı, hey!” diyip, gaytadan gığırdı. Harratlar tabıdı tayınlap getirdiler. Soltan şol günün özünde: “Gülpam için gümmez tayınlap yetiştirmeli!” diyip, halkına hüküm etdi. Hıradın kible tarafında gümmezi tayınlap yetiştirdiler. Gümmeziñ içine-daşına gızıl çaydılar. Onuñ içinden dört sanı gabır gazdırdı.

Nazenin Gülpamı yuyup-ardıp, tabıda salıp,

rak mezarlığa uğurlarken Sultan onun yüzünü açtığı anda, Gülfam ölümü anında Sultanı görmediği için, gözü açık gittiğini görür. O anda Sultansöyün:

- Ey nazenin Gülfam'ım, şimdi gözünü yum, bu taç ve tahtlar, bu saraylar, bu çağlar, köşk, Sultan, dünya senden dışarıda kaldı, sen olmadıktan sonra bu şeyler bana da gerekmez!, diyerek Gülfam'ın gözünü eliyle yavaşça sıvazlayarak yumdurup uğurlarken onun başucunda oturdu da bir söz dedi:

Yum gözünü, ey Gülfam'ım,
Dünya dış kaldı, dış kaldı!
Acayip yapılan köşk ve eyvan,
Senden dış kaldı, dış kaldı!

Şu dünyanın sen lezzetini,
Terk eyledin hem cennetini,
Ey Gülfam'ım, bu nefesin,
Senden dış kaldı, dış kaldı!

Sultan söyler garip başım,
Senden özge yok yoldaşım,
Gözden akan kanlı yaşım,
Senden dış kaldı, dış kaldı!

Sultan, bu sözünü tamamladıktan sonra Gülfam'ı mezarlığa götürdüler. Nazenin Gülfam'ı mezarlığa getirip daha önce kazılan dört kabrin sağ tarafındakine defnettiler. Nazenin Gülfam bir tümsek toprak oldu. Orada Sultansöyün yere gazap etti.

- Ey yer, Gülfam'ı benim elimden alıp koynunda kucaklar gibi sen benden iyi oldun mu?! diye kabri kucaklayarak yıkıldı. Etlet ile Mıralı "Şah delirmesin" diye herbiri bir koltuğundan destek vererek Sultanı alıp döndüler. Sultan, Gülfam'ın gömüldüğünü de unutup nazenin Gülfam ile bir veda edeyim diye Gülfam'ın yattığı âleme, münevver köşküne ikinci kez vardı. Varsa ki yeri boşalmış.

- A-ah, nazenin Gülfam'dan ömür boyunca uzak düşmüşüm, diye Gülfam'ı hatırlayarak bir söz dedi:

övlüyä uğratmakçı bolanda, Soltan onuñ yüzüni açıp görse, Gülpam ölüm pirsatında Soltanı görmän ölensoñ, gözünü açıp gidipdir. Şu yerde Soltansöyün:

- Ey, näzenin Gülpamım, indi gözünü yumgul, bu täci-tagtlar, bu saraylar, bu engamlar, köşk, Soltañ, dün'ye senden daş galandır, sen bolmasañ bu zatlar maña-da derkar emesdir! - diyip, Gülpamın gözünü eli bilen yuvaşca sıpap yumdurıp uğratmakçı bolanda onuñ başucunda oturda, bir söz diydi:

Yum gözünü, ey, Gülpamım,
Dün'ye daş galdı, daş galdı!
Acap gurlan köşgi-eyvan,
Senden daş galdı, daş galdı!

Bü dünyäniñ sen eşretin,
Terk eylediñ hem cennetin,
Ey, Gülpamım, bu nepesiñ,
Senden daş galdı, daş galdı!

Soltan aydar garıp başım,
Senden özge yok yoldaşım,
Gözden akan ganlı yaşım,
Senden daş galdı, daş galdı!

Soltan bu sözüni tamam kılansoñ, Gülpamı övlüyä uğratdılar. Näzenin Gülpamı övlüyä eltip, yañkı gazılan dört gabrın sağ tarapısında depin etdiler. Näzenin Gülpam bir tümmeç gum boldı. Şu yerde Soltansöyün yere gazap etdi.

- Ey, Yer, Gülpamı meniñ golumdan alıp, goynuña guçarıñ yalı sen menden artık boldunmu?! - diyip, gabrı gucaklap yıkıldı. Etlet bilen Mıralı "Şa däliremesin" - diyip her haysı bir goltuğundan söyget berip, Soltanı alıp gaytdılar. Soltan Gülpamın caylanandığını hem unudıp, samasovlap, näzenin Gülpam bilen bir hoşlaşayın - diyip, Gülpamın yatan Äleme minevver köşgüne ikinci merete bardı. Barsa, yeri guğarıp yatır.

- A-ah, näzenin Gülpamdan ömürlik cıda düşen ekenim-ov! - diyip, Gülpamı yatlap, bir söz diydi:

Aldırıp elimden o sever yârimi,
Ela gözlü boz maraldan ayrıldım.
Yârimi aldırıp, kaldım bu gamda,
Ela gözlü boz maraldan ayrıldım.

Safran gibi sararıp soldum ben,
Günde bin dirilip yüz bin öldüm ben,
Yârimden ayrılıp, yalnız kaldım ben,
Ela gözlü akıldardan ayrıldım.

Gözümün önünde gezdiğin yerlerin,
Sabreylesem, felek vermez kararım,
Ela gözlü, güler yüzlü nigarım,
Ela gözlü hoş güftardan ayrıldım.

Bellerin incedi, yüzlerin şimşir,
Ben neyle çekmeyim tat ile bi-tat,
Kara gözlü kalem kaşlı peri
Ela gözlü akıldardan ayrıldım.

Sultansöyün tahtı Mıralı'ya verdi. Azığını, su-
yunu yanına alıp Gülfam'ın kabrini kucaklayarak
inleyerek yatıverdi.

- Ey bir Allah'ım beni de nazenin Gülfam'ın
yanına al! Şimdi ondan ayrılıp, ben de bu cihanda
gezmeyeyim benim de emanetimi al!, dedi.

Allahuteala bunun ahını ve inlemesini kabul
ederek Azrail Aleyhisselam'a:

- Git, onun canını kabzet, şimdi olmadı,
dedi. Azrail gelip, Sultansöyün'ün canını kabzetti.
Sultansöyün'ü Gülfam'ın yanındaki ikinci kabre
defnettiler.

Şimdi Mıralı padişah oldu. Mıralı adil padi-
şahlık yaparak halkın acına ekmek, çıplağına elbi-
se verdi. Bunun niyetine göre, rızkı da yüz oldu.
Adı batıdan doğuya yayıldı. Büyük ve küçükbaş
hayvanları bütün sahrayı tuttu, dünyalığı arttı.
Yer yüzünde Mıralı'yı tanımayan adam kalmadı.
Yer yüzünün halkı, padişahlar, hanlar, beyler gelip,
Mıralı'ya akıl danıştı, bir işin başına geçecek olsar-
lar, Mıralı'ya akıl sordular, Mıralı'dan talim aldılar.
Mıralı, Merv'de "İhlasiye" medresesini, birkaç pa-
zar meydanını, kervensarayları yaptırdı. O Mervli,
Tecenli, Saragtlı, Meneli, Abıvertli (Atalı), Nusaylı

Aldırıp golumdan ol söver yarım,
Ala gözli boz maraldan ayrıldım.
Yarımını aldırıp, galdım bu gamda,
Ala gözli boz maraldan ayrıldım.

Zagpıran dek sargarıban solupmen,
Günde mün direlip yüz mün ölüpmen,
Yarımdan ayrılıp, yalnız galıpmen,
Ala gözli akıldardan ayrıldım.

Gözümüñ önünde gezen yerleriñ,
Sabır eylesem, pelek bermez kararım,
Ala gözli, güler yüzli niğärim,
Ala gözli hoş güftardan ayrıldım.

Billeriñ inçedi, yüzleriñ şemşat,
Men neneñ çekmäyin dat bilen bidat,
Gara gözli galam gaşlı perizat
Ala gözli akıldardan ayrıldım.

Soltansöyün tahtı Mırala tabşırdı. Azığını-su-
yunu yanına alıp, Gülpamıñ gabrını gucaklap, nala
tartıp yatıberdi.

- Ey, biribar huda, meni-de nazenin Gülpama
yetirgin! İndi oñdan ayrılıp, men hem bu cahanda
gezmäyin, meniñ-de amanadımı al! - diydi.

Allatagalla munuñ ahı-nalasını kabul kılıp, Ez-
rayıl Aleyhissalama:

- Bar, onuñ canını gabz et, indi bolmadı - diy-
di. Ezrayıl gelip, Soltansöyüniñ canını gabz etdi.
Soltansöyüni Gülpamın, gapdalındaki ikinci gabra
depin etdiler.

İndi Mıralı patışa boldı. Mıralı adil şalık edip,
il-halkıñ acına nan, yalañacına don berdi. Munuñ
niyetine görä, rısgalı-da yüz boldı. Adı mağrupdan-
maşrığa yayradı. Mal - garası bütün sähranı tutdı,
dünyäsi arttı. Yer yüzünde Mıralını tanımayan
adam galmadı. Yer yüzüniñ halkı, patışalar, hanlar,
beğler gelip, Mıralıdan geñeş soradı, bir işiñ başını
tutcak bolsalar, Mırala maslahat saldılar, Mıralıdan
tälim aldılar. Mıralı Marıda "İhlasiye" medresesi-
ni, ençeme bazar meydançalarını, kervensarayları
gurup berdi. Ol Marılı, Tecenli, Saragtlı, Mäneli,
Abıvertli (Kakalı), Nusaylı şahırların, bağşılıarıñ,

şairlerin, ozanların, nakkaşların tarihini de tuttu.

Böylelikle, Mıralı birkaç yıl şahlık yaptı, hayır işleri yaptı. Ama bir gün hastalanıp Mıralı'nın da başı yastığa düştü. Yeryüzünün tabipleri gelerek üstünde feryat ettiler, derdine çare bulunmadı. Sonunda Çınmaçından gelen bir tabip kan almayı tavsiye etti. Kan almayı uygun bulan eli neşterli tabipler Mıralı'nın yanına yaklaşp neşter vuracaklar-ken Mıralı kendini tedavi ettirmeyi bıraktı. Sonra da:

- Ey dostlarım, şimdi bana çare aramayın. İlacınızdan hayır gelmez. Şimdi ben darü'l-faniden darü'l-bakiye sefere çıkıyorum, dedi.

O gün yattı. Ertesi kuşluk vakti derdi artarak titremeye başladı. Gün öğleye yaklaştığında can kar-kara gelip, can çekişmeye, inildemeye başladı.

Emaneti vereceği zaman gözüne bir yaş döndü. Çocukken anası babasıyla çapulculuktan kaçıp geldikleri devirleri gözünün önüne gelmiş olmalı. Kovalama, eşkiya, saldırganlık gibi şeyleri hatırladı. Babası, Mıralı'yı sırtına atmış kaçıyor. Annesi fakir ise arkasında, ayakkabısı elinde, düşe kalka geliyor onlara yetişemiyor: "Beni de alıp gidin, ben kaldım!" diye ağlayarak geliyor. O annesinin, babasının çektiği bu sıkıntıları, sitemleri hatırlayıp hıçkırırdı. Mıralı'nın babası çocuk diyerek karısını da beklemeden kaçıp varıyor. Bunları hatırlayarak gözüne bir yaş dönerek "anne, baba" diyerek can vermiştir.

Mıralı'nın eğitip yetiştirdiği olgunlaştırdığı Sultanmurat adlı talebesi vardı. Sultanmurat, Mıralı'nın gözüne yaş dönmesinin sebebinin bir an düşündü. Halifesi Mıralı hakkında zaman kaybetmeden kitap yazmaya girişti.

Mıralı'nın dünyadan göçmesi hakkındaki acı haber yeryüzüne yayıldı. Bütün yeryüzünün Müslümanları Mıralı'nın cenazesine toplandı. Herat'ın nice menzil çevresinde adamdan yana ayak basacak yer kalmadı. Mıralı'nın cesedini görmeye gelen adamlara yol bulunmadı, sütun dikerek yukarıdan küçük köprü yaptılar. Bu köprünün üstünden yavaş yavaş yürüyüp gelerek Mıralı'nın cesediyle vedalaşıp helallik alarak tekrar geri dönüyorlar.

nakkaşların tarihini öğretti.

Şeylelikde, Mıralı birnäçe yıl şalık sürdi, hayır-sahavat işlerini alıp bardı. Emma bir gün kesellep Mıralının-da başı yassığa yetdi. Yer yüzünüñ tebipleri gelip, üstünde peryat kıldılar, derdine çare tapılmadı. Ahırında Çınmaçından gelen bir tebigan almağı maslahat berdi. Gan almağı maslahatlaşp, eli neşderli tebipler Mıralının yakınına gollaylap, neşder sokmakçı bolanda, Mıralı özüne em etmekliği bes etdirdi. Soñra-da:

- Ey, dostlarım, indi maña em etmân! Emiñizden hayır bolmaz. İndi men darel panıdan darel bakığa sapar kılar-men - diydi.

Ol gün yatdı. Ertesi çaş galanda derdi artıp, lerzan bolup uğradı. Gün öyläne sananda can kar-kara gelip, eñek atıp, hırkıldap başladı.

Amanadı tabşırıcak vağı gözüne bir yaş ayladı. Oğlancıkka ene-atası bilen alamandan kaçıp gelyän dövürleri göz önüne gelen bolmalı. Kovgı, galtaman, basıbalıcılık yalı zatları yatladı. Kakası, Mıralını arkasına hopba edip kaçıp baryar. Ecesi pakır bolsa ızında, kövşi elinde, yıkılıp-sürşüp, yetişibilmän: "Menem alıp gidiñ, men galdım!" diyip, ağlap gelyär. Ol ecesiniñ, kakasınıñ çeken şol horlukları, sütemleri yadına düşüp hamsıkdı. Mıralının kakası perzent diyip, ayalına-da garaşman kaçıp baryar. Şoları yatlap, gözüne bir yaş aylap "ece, kaka" diyipdir-de, can beripdir.

Mıralının tälim berip yetiştiren, kämilleştiren Soltanmırat atlı şağirdi bardı. Soltanmırat Mıralının gözüne yaş aylamağının sebäbine bada düşündi. Halıpası Mıralı hakda zamanını bermän, kitap yazmağa girişti.

Mıralının dün'yeden ötendiği baradaki acı habar yer yüzüne yayradı. Bütün yer yüzünüñ musulmanları Mıralının cınazasına yığnandı. Hıradıñ nâçe menzil tövereğinde adamdan yaña ayak basara yer galmadı. Mıralının cesedini görmäge gelen adamlara yol tapılman, sütün diräp, yokardan payapıl yasadılar. Şol payapılın üsti bilen yuvaş-yuvaşdan yöräp gelip, Mıralının cesedi bilen hoşlaşp, razılaşıp, yene ızına gidyarler.

Mıralı'yı yuyup arıtarak mezara götürmek istediklerine halk ayaklanarak yola düştü. Onlar:

“Bu akıldarın, büyük mertebeli adamın tabutuna elimizi değdiremezsek bizim de olmadığımız” deyiştiler. Çoğu yiğit “öte git, beri dur, ayağıma bastın, başıma vurdun” demeye başladı. Halk onun cesedinin üstünde can verecek oldu.

Etlet bu durumu görererek:

- Mıralı'nın tabudunu halkın elinde gezdirelim, yoksa durum karışır. Zayıat çok olur, dedi. Etlet'in dediğini makul bularak Mıralı'nın tabutunu üç gece üç gündüz halkın elinde gezdirdiler. Cuma günü öğleden sonra Etlet “Tabutu mezara gönderin!” diye ferman verdi. Tellallar deyneklerini vurarak tabutu mezara gönderin!, diye bağırdılar. Tabut mezara gönderildi. Bir adam Mıralı'nın tabutunu tutarak bir adım da atmadı. Bu duran insan kalabalığının tepesinden tabutun kendi elden ele geçerek doğru mezara vardı. Mıralı'yı üçüncü kabre defnettiler.

Dördüncü akıldar Etlet, onun yerine padişah oldu. O da gariplere yakınlık gösterdi. Az zaman sonra o da dünyadan göçtü. Dördüncü kabre Etlet'i defnettiler. Aynı günde dünyaya gelen dört akıldar Sultansöyün'ün kazdırdığı bu dört kabrinde dört mezar oldu.

***

Şimdi Herat şehrinin kible tarafında bu dördünün de mezarı var. Onu görenlerin dediklerine göre, bu kümbet şimdi de ayaktadır(?). Yapılan mezarlıkta Mıralı-Sultansöyün de evliyabaşı olarak yatıyorlar. Cemaat, cuma günü buraya ziyarete geliyor. Bu büyük hatıralı insanların kabrinin başı her zaman adam dolu.

Mıralı'nın talebesi Sultanmurat'ın kendi halifesi hakkında yazılan o kitabının el yazması Türkmenler arasında olmalı, fakat o şimdye kadar ele geçmedi.

KAYNAKLAR

Biray, Nergis (1998) *Türkmenler Arasında Ali Şir Nevâî Hakkında Anlatılan Halk Destanları*, Millî Folklor, C 5, S 39-40.
Borçakova, Kâbe (1992). Mıralı Hem Soltansöyün, Türkmenistan Ilımlar Akademiyası “Entsiklopediya” Neşiriyatı, Aşgabat.
Türkmen, Fikret (2002). *Halk Edebiyatında Alişir Nevayî ile İlgili Yaratmalar*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, C. IV, S. 1, 2002, s. 25-35.

Mıralını yuyup-ardıp, övlüyä äkitmekçi bolanlarında halk gozgalan tapıp uğradı. Olar:

“Şu akıldarın, beyik mertebeli adamın tabudına elimizi değrip galmasak, biziñ hem bolmadığımız” diyişdiler. Galın yiğit “añrı dur-da, bəri dur, ayağımy basdın-da, kelläme urduñ” boluşdılar. Halk onuñ cesedinin üstünde can bercek boldı.

Etlet bu yağdayı görüp:

- Mıralının tabudını halkın elinde gezdirelin, bolmasa, yağday bulaşar. Bibatçılık köp bolar - diydi. Etlediñ aydanını makul bilip, Mıralının tabudını üç gice-gündizläp halkın elinde gezdirdiler. Anna günü öylänler Etlet “Tabıdı övlüyä gönderin!” - diyip perman berdi. Carçılar tayağını bulup, tabıdı övlüyä gönderin! - diyip gıgırdılar. Tabıt övlüyä gönderildi. Bir adam Mıralının tabudını göterip, bir ädimem ätlemedi. Şu duran mähellänini depesi bilen tabıdın özi elden-ele geçip, doğru övlüyä bardı. Mıralını üçüncü gabra depin etdiler.

Dördüncü akıldar - Etlet onuñ yerine patışa boldı. Ol hem garıp-gasara hovandarlık etdi. Az salımdan ol hem dün'yeden ötdi. Dördüncü gabra Etledi depin etdiler. Bir günde dünyä inen dört akıldar Soltansöyünin gazdıran şol dört gabrında dört mazar boldı.

***

Häzir Hırat şäherinin kıbla tarafında şol dördüsünün hem mazarı yatır. Onı görenlerin aytmaqlarına görä, şol gümmez heniz hem mizemändir. Giden gonamçılıqda Mıralı-Soltansöyün dağı övlüyä başı bolup yatırlar. Cemagat anna günü bu yere ziyarata gelyär. Bu beyik hatıralı insanların gubrunın başı hemişe adamlı.

Mıralının şäğirdi Soltanmıradın öz halıpası barada yazan şol kitabının golyazması türkmenler arasında bolmalı, yöne ol entek ele salnanok.